

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง “การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงและธำรงรักษาโครงสร้าง ‘ชนชั้น’: ศึกษากรณีการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย” ครั้งนี้เป็นการศึกษาทำความเข้าใจ “ฟุตบอล” ในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง แนวความคิดพื้นฐานของผู้วิจัยก็คือ “ฟุตบอล” เป็นพื้นที่แห่งการสื่อสารความหมายจากผู้เข้ารหัสไปยังผู้ถอดรหัส หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ฟุตบอลเป็น “สื่อ” ในการสื่อสารความหมายจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ในแง่นี้ผู้วิจัยจึงพิจารณาฟุตบอลในฐานะของพื้นที่ที่สัญญาณย่อย ๆ แต่ละตัวมารวมตัวกันในลักษณะของ “ชุดของสัญญาณ” (set of signs) หรือเป็น “ระบบสัญญาณ” (sign system) ที่นำไปสู่การสร้าง ความหมายบางอย่าง ด้วยเหตุนี้ความหมายของฟุตบอลจึงไม่จำเป็นต้องมีความหมายที่ตายตัว เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งอยู่ในตัว หากแต่เป็นความหมายทางวัฒนธรรมที่มีหลายมิติ สลับซับซ้อน และเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงซุกซ่อนอยู่ และรอให้บุคคลรับรู้ ตีความ ถอดรหัสความหมายหรือทำความเข้าใจความหมายในชั่วขณะนั้น หรือในบริบทของสถานที่และกาลเวลานั้น

อย่างไรก็ตามการศึกษาเรื่องการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอล ย่อมไม่สามารถศึกษาได้โดยปราศจากการพิจารณาถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วิถีชีวิตของผู้คน และบทบาทของกลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจต่างๆ ในการประกอบสร้างความหมายให้กับฟุตบอลตั้งแต่ในอดีต เพราะเงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้เป็นรากฐานที่หล่อเลี้ยงและกำหนดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของความหมายเชิงวัฒนธรรมของฟุตบอลในสังคมไทย ดังนั้น การศึกษาเรื่องราวของฟุตบอลในสังคมไทยจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับสภาพสังคมรวมทั้งบริบทในแง่มุมต่างๆ ในอดีตในลักษณะของกระบวนการ เพราะจะแสดงให้เห็นถึงสาเหตุ การคลี่คลาย และปัจจัยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อวัฒนธรรมการบริโภคฟุตบอลในสังคมไทย โดยมีชนชั้นต่างๆ เป็นผู้ที่มีส่วนในการกำหนด การรับรู้ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารที่เกิดในวัฒนธรรมฟุตบอลกับมิติการเปลี่ยนแปลงชนชั้นและการธำรงรักษาชนชั้นทางสังคม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูลจาก 2 ส่วนหลักกล่าวคือ แหล่งข้อมูลประเภทเอกสารและแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล จากนั้นทำการศึกษาข้อมูลใน 2 ช่วงเวลา กล่าวคือ ช่วงแรกเป็นการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเข้ารหัสความหมายฟุตบอล ด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) ในช่วงที่สองเป็นการศึกษาภาคตัดขวางในปัจจุบันที่พิจารณาการถอดรหัสความหมาย

ฟุตบอลและแบบแผนในการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลของชนชั้น จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ 5 แนวคิดหลักเป็นแนวทางอันประกอบด้วย 1. แนวคิดเรื่องชนชั้น (class) และการจัดช่วงชั้นทางสังคม (social stratification) 2. แนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) ที่ประกอบด้วยแนวคิดย่อย ๆ คือ แนวคิดเรื่องการปฏิบัติ/วัตรปฏิบัติ (practice) แนวคิดเรื่องทุนวัฒนธรรม (cultural capital) แนวคิดเรื่องรสนิยม (taste) 3. แนวคิดเรื่องสัญวิทยาวิทยา (semiology) การเข้ารหัส (encoding) และถอดรหัส (decoding) 4. แนวคิดเรื่องการศึกษาผู้รับสารแนวใหม่ของเดวิด มอร์เลย์ (David Morley) และ 5. แนวคิดบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารในด้านอุดมการณ์ (ideological communication) ก่อนที่จะนำมาวิเคราะห์และทำการอธิบายให้เชื่อมโยงกับบริบทของสังคมไทย

สำหรับในส่วนของ การสรุปผลการศึกษา ผู้วิจัยได้จำแนกการสรุปเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในสังคมไทยกับชนชั้น
2. ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับแบบแผนการบริโภคฟุตบอลและการรับรู้ความหมายของฟุตบอลในสังคมไทย
3. ความสัมพันธ์ระหว่างฟุตบอลและการสื่อสารกับการธำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้นในสังคมไทย

และในตอนท้ายจะเป็นการอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในสังคมไทยกับชนชั้น

ในส่วนนี้เป็นการสรุปกระบวนการสร้างความหมายของฟุตบอลด้วยชุดสัญญาที่ปรากฏในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทยใน 3 ยุคที่ประกอบด้วย

1. ยุคแห่งราชสำนัก (รัชกาลที่ 4 ถึงปลายรัชกาลที่ 5)
  2. ยุคราชสำนักสู่สามัญชน (ปลายรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8)
  3. ยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชม (รัชกาลที่ 9 ถึงปัจจุบัน)
- ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ยุคแห่งราชสำนัก (รัชกาลที่ 4 ถึงปลายรัชกาลที่ 5)

ด้วยความที่ฟุตบอลไม่ใช่การละเล่นหรือกีฬาของไทยมาแต่เดิม หากแต่เป็นการละเล่นหรือกีฬาของตะวันตกที่ถูกนำเข้ามาสู่สังคมไทย โดยกลุ่มคนเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งที่มีสถานะชนชั้นสูงที่สุดในสังคม

ในช่วงยุคราชสำนัก ฟุตบอลยังเป็นการเล่นที่ยังปราศจากกติกาที่ชัดเจนนัก อีกทั้งยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร การเล่นฟุตบอลยังไม่ถูกกำหนดอย่างเข้มงวด และกลไกการบังคับใช้กติกาก็ยังไม่มีสถาบันใดมาทำหน้าที่โดยตรง จนกระทั่งในช่วงปลายยุคสมัยจึงเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยในจำแนกสัญญาที่ปรากฏในยุคราชสำนักได้ 7 สัญญา คือ กติกา ลูกฟุตบอล ผู้ตัดสิน สนาม ผู้เล่น ผู้ชม และเป้าหมาย

จากสัญญาข้างต้นดังกล่าวนำไปสู่การความหมายของฟุตบอลโดยชนชั้นสูงในยุคราชสำนักภายใต้บริบทของสังคมที่เป็นศักดินา ฟุตบอลในยุคแรก (สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงปลายรัชกาลที่ 5) กล่าวได้ว่าเป็นยุคบุกเบิกเริ่มต้นของฟุตบอลในสยามประเทศ ฟุตบอลได้รับการนิยามเข้ารหัสความหมายจากกลุ่มชนชั้นสูงว่าเป็นกีฬาสมัยใหม่ (สากล) จากนั้นจึงส่งผ่านไปสู่การรับรู้ของผู้คนในสังคม ฟุตบอลเปรียบได้ตั้งเครื่องหมายของตะวันตก (อังกฤษ) ซึ่งเรียนรู้ผ่านชาวต่างชาติ ฟุตบอลเป็นเครื่องหมายของความก้าวหน้าสู่ความทันสมัย และทำให้ชาติดูทันสมัยเทียบเท่าอารยะประเทศ ส่วนการแข่งขันเป็นเรื่องที่รองลงมา (กรณีการแข่งขันกับชาวต่างชาติมองได้ว่าด้านหนึ่งเป็นการแนะนำกีฬาฟุตบอลให้กับคนไทย แต่อีกด้านหนึ่งก็เป็นการยกระดับความมีอารยะชนให้ทัดเทียมกับผู้คนชาวต่างชาติ เพื่อสร้างให้เกิดการเป็นที่ยอมรับของอารยะชนจากอารยะประเทศ (ซึ่งจะยิ่งเห็นอย่างชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 6) สิ่งสำคัญที่ได้จากการเป็นผู้แข่งขัน (ผู้เล่น) ก็คือ การบ่มเพาะภาพลักษณ์ความเป็นของสุภาพบุรุษนักกีฬาในอุดมคติ (อุดมคติคือนักกีฬาจากอังกฤษนั่นเอง) ซึ่งสะท้อนว่าคือ ฟุตบอลเป็นเรื่องของผู้ชายที่อยู่ในราชสำนักหรือเมืองหลวง หรือเป็นเชื้อพระวงศ์ ข้าราชการบริวาร นักเรียนที่มีการศึกษา มีวัฒนธรรมแบบตะวันตก ชัยชนะไม่ใช่เรื่องสำคัญ สำคัญว่าเล่นกันถูกต้อง ซื่อสัตย์ตามกฎกติกาและมีน้ำใจนักกีฬามากกว่า

ส่วนชาวสยามอื่นๆ ไม่ว่าจะ เป็น ไพร่ ทาส หรือผู้คนในหัวเมืองต่างจังหวัด ก็ล้วนถูกจำกัดขอบเขตให้เป็นเพียงผู้ดูผู้ชม ที่ชื่นชมกับความสามารถในการเล่นและยอมรับในวัฒนธรรมแห่งความทันสมัยที่ถูกเลือกสรรนำเข้ามาสู่สังคมสยาม จนกระทั่งในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ชนชั้นกลางจึงเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในกีฬาฟุตบอลมากขึ้น

ทั้งนี้อาจสรุปถึงความหมายฟุตบอลที่เด่นมากในยุคนี้ก็คือ การละเล่นของชนชั้นสูงที่เป็นเครื่องหมายแสดงถึงความทันสมัย ความเป็นตะวันตก และการยกระดับความเป็นอารยะชนของ

ชนชั้นสูงให้เทียบเท่ากับชาวต่างชาติ ที่สำคัญประการหนึ่งในฟุตบอลยุคแรกของสังคมสยามหรือยุคราชสำนักก็เน้นการสร้างมติดการเป็นผู้เล่นมากกว่าผู้ชม

1.2 ยุคราชสำนักสู่สามัญชน (ปลายรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8)

ฟุตบอลในยุคราชสำนักสู่สามัญชนมีความเปลี่ยนแปลงไปจากยุคราชสำนักก็คือ กระบวนการกลายเป็นกีฬาที่ฟ้ามมากขึ้น มีการกำหนดกฎกติกาที่ชัดเจนเป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งในยุคนี้ ผู้วิจัยพบว่ามีสัญญาะที่เพิ่มมาจากยุคราชสำนัก 2 สัญญาะคือเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย วิธีการเชียร์ ดังนั้นสัญญาะในฟุตบอลในยุคราชสำนักสู่สามัญชนจึงมีอยู่ 9 สัญญาะ ประกอบด้วย กติกา ลูกฟุตบอล กรรมการผู้ตัดสิน สนาม ผู้เล่น ผู้ชม เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย วิธีการเชียร์ และเป้าหมาย

ยุคราชสำนักสู่สามัญชนนี้เป็นช่วงเวลาที่ยาวนานเกี่ยวข้องถึง 3 รัชกาลคือ รัชกาลที่ 6 รัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 และสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย นับแต่ครั้งที่ยังใช้ชื่อ “สยามประเทศ” มาสู่ประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชในสังคมศักดินาสู่ประชาธิปไตย ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ความขัดแย้งภายในกลุ่มข้าราชการทหารกับเสือป่า รวมถึงต้องเผชิญกับสงครามโลกทั้งสองครั้ง ท่ามกลางบริบททางสังคมที่หลากหลายเหล่านี้ ส่งผลให้ความหมายของฟุตบอลที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ จึงมีความหลากหลายด้วยเช่นกัน มีทั้งความหมายเดิมที่ต่อเนื่องมาจากยุคก่อน และความหมายที่ถูกกำหนดขึ้นมาใหม่

ความหมายของฟุตบอลในยุคราชสำนักสู่สามัญว่ามีความหมายอยู่ 12 ประการ ประกอบด้วย ฟุตบอลคือความทันสมัย เป็นกีฬาของผู้ชาย เป็นกิจกรรมยามว่างเพื่อการพักผ่อน หย่อนใจและความสนุกสนานบันเทิง หรือการออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพ ฟุตบอลคือชาตินิยม ฟุตบอลคือเรื่องการพนัน ฟุตบอลคือเครื่องหมายของความเป็นผู้ดี (สุภาพบุรุษ) ฟุตบอลคือความสามัคคี ฟุตบอลคือเครื่องแสดงออกถึงฐานะทางสังคม ฟุตบอลคือเครื่องเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ฟุตบอลคือกีฬาอันตราย และฟุตบอลคือกีฬาการกุศล

เห็นได้ว่าความหมายฟุตบอลที่เกิดขึ้นในยุคนี้เป็นความหมายที่ต่อเนื่องมาจากยุคราชสำนักทั้ง 6 ความหมาย ได้แก่ เครื่องหมายของความทันสมัย กีฬาของชนชั้นสูง การยกระดับความมีอารยะชนให้ทัดเทียมกับต่างชาติ (ความหมายทั้ง 4 ความหมายนี้รวมตัวเป็นความหมายฟุตบอลที่เป็นกีฬาแห่งความทันสมัย) ความหมายในการบ่มเพาะความเป็นสุภาพบุรุษ และเครื่องสอนใจคนดู (ความหมาย 2 หลังนี้แปรเปลี่ยนสู่ความหมายของความเป็นผู้ดี) นอกไปจากนั้นฟุตบอลได้รับการให้ความหมายใหม่ ๆ อันประกอบด้วย ความสามัคคี ความเป็นชาตินิยม เครื่องมือเชื่อม

สัมพันธ์ระหว่างประเทศ กิจกรรมยามว่างเพื่อการพักผ่อนและความบันเทิง การออกกำลังกาย การพนัน แสดงฐานะทางสังคม กีฬาอันตราย กีฬาการกุศล และกีฬาของผู้ชาย

จากความหมายดังกล่าวเห็นได้ว่าในยุคราชสำนักสู่สามัญชนความหมายของฟุตบอลเป็นการผสมผสานระหว่างความหมายที่ได้รับการเข้ารหัสจากชนชั้นสูง (โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 6) กับความหมายที่เข้ารหัสจากชนชั้นกลาง (โดยเฉพาะกลุ่มข้าราชการและทหารที่ดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมือง การปกครองและการศึกษา) ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจากสังคมศักดินาสู่สังคมที่มีพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

1.3 ยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชม (รัชกาลที่ 9 ถึงปัจจุบัน)

ในยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม เกมฟุตบอลมีการพัฒนาไปอย่างมาก ซึ่งในยุคนี้ผู้วิจัยจำแนกสัญญาณที่ปรากฏในพื้นที่ฟุตบอลจำนวน 10 สัญญาณ ประกอบด้วย กติกา ลูกฟุตบอล กรรมการผู้ตัดสิน สนาม ผู้เล่น ผู้ฝึกสอน/โค้ช ผู้ชม เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย วิธีการเชียร์ และเป้าหมาย

ยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชม เป็นยุคที่มีเวลาค่อนข้างยาวนาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยีก็มีความแตกต่างไปจากบริบทยุคสมัยของฟุตบอลทั้ง 2 ยุคที่ผ่านมา ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของฟุตบอลที่เกิดขึ้นในยุคนี้ได้ 9 ประการ ได้แก่ ฟุตบอลคือกีฬาเชื่อมสัมพันธ์ ฟุตบอลคือช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนหย่อนใจและความสนุกสนานบันเทิง ฟุตบอลคือการออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพ ฟุตบอลคืออุตสาหกรรมความบันเทิง ฟุตบอลคืออาชีพชนิดหนึ่ง ฟุตบอลคือเครื่องเลื่อนสถานภาพทางสังคม ฟุตบอลคือการพนัน ฟุตบอลคือชาตินิยม/แสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาติ และฟุตบอลคือกีฬามหาชน

อย่างไรก็ตาม ความหมายของฟุตบอลก็มีทั้งแบบที่สืบเนื่อง ปรับเปลี่ยนความหมายบางส่วน หรือสร้างความหมายใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม จากความหมายของฟุตบอลทั้ง 9 ประการดังกล่าวเห็นได้ว่ามีความหมายที่เป็นสืบเนื่องมาจากยุคราชสำนักสู่สามัญชนก็คือ เชื่อมสัมพันธ์ การออกกำลังกาย ความเป็นชาตินิยม การพนัน ความบันเทิง ซึ่งน่าสังเกตว่าความหมายของความบันเทิงดังกล่าวได้ยกระดับปรับเปลี่ยนกลายเป็นอุตสาหกรรม/ธุรกิจความบันเทิงขนาดใหญ่ นอกไปจากนั้นยังมีการสร้างความหมายใหม่ๆ ให้กับฟุตบอล เช่น ฟุตบอลคืออาชีพชนิดหนึ่ง เครื่องเลื่อนสถานภาพทางสังคม อันเป็นความหมายที่ตอบสนองของความเป็นอุตสาหกรรมความบันเทิงอย่างชัดเจน และที่สำคัญคือการเกิดความหมายใหม่ของฟุตบอลที่เป็นกีฬามหาชน

เห็นได้ว่าในบริบทสังคมไทยที่เคลื่อนตัวเข้าสู่สังคมทุนนิยมอย่างเต็มตัว เกือบทุกอย่างในระบบถูกทำเป็นอุตสาหกรรม / ธุรกิจ และการกลายเป็นสินค้า ภายใต้การกำกับของกลุ่มนายทุน นักธุรกิจที่เป็นกลุ่มชนชั้นกลางที่มีอิทธิพลอย่างสูงในสังคมไทยปัจจุบัน ทำให้ฟุตบอลได้รับการเข้ารหัสความหมายที่สอดคล้องกับระบบทุนนิยมที่เน้นการสร้างกำไร ฟุตบอลกลายเป็นสินค้าวัฒนธรรมเพื่อการบริโภคของบุคคลชนชั้นต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากสัญญาะในฟุตบอลที่มีนัยยะในการเป็น “อาชีพ” หรือการเป็นสินค้าที่มีการซื้อขายกัน เช่น ค่าตัวนักฟุตบอล ค่าจ้างโค้ช สนามฟุตบอลเช่าเตะ ถูกฟุตบอลหลายระดับราคา เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์การเชียร์ที่เป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ แม้กระทั่งผู้ชมเองก็กลายเป็นสินค้าผ่านมิติ “อัตราความนิยม” อย่างไรก็ตามน่าสังเกตว่าแม้ผู้ตัดสินจะยกระดับเป็นอาชีพอย่างหนึ่งแล้วก็ตาม แต่ก็ยังธำรงรักษาความศักดิ์สิทธิ์เอาไว้ ไม่สามารถซื้อขายได้เหมือนนักกีฬาฟุตบอล โค้ช และอื่น ๆ

จากกระบวนการเข้ารหัสความหมายผ่านสัญญาะต่าง ๆ หรือชุดสัญญาะในฟุตบอลที่นำไปสู่ความหมายของฟุตบอลในสังคมไทย สรุปได้ว่าความหมายของฟุตบอลที่เกิดขึ้นตั้งแต่แรกในยุคราชสำนักจนถึงยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม มีจำนวนทั้งสิ้น 27 ความหมาย ดังตาราง

ตารางที่ 43: ตารางความหมายของฟุตบอลในสังคมไทยจำแนกตามยุค

ยุคราชสำนัก	ยุคราชสำนักสู่สามัญชน	ยุคอุตสาหกรรม การสร้างผู้เล่นและผู้ชม
1. เครื่องหมายของตะวันตก	1. กีฬาแห่งความทันสมัย	1. ช่วงเวลาแห่งการพักผ่อน หย่อนใจและความบันเทิง
2. ความก้าวหน้าสู่ความทันสมัย	2. กิจกรรมยามว่างเพื่อการ พักผ่อนและความบันเทิง	2. การออกกำลังกายเพื่อ ประโยชน์ต่อสุขภาพ
3. เครื่องมือยกระดับความมี อารยชนให้ทัดเทียมกับคน ต่างชาติ	3. การออกกำลังกายเพื่อ ประโยชน์ต่อสุขภาพ	3. อุตสาหกรรม/ธุรกิจความ บันเทิง
4. บ่มเพาะความเป็นสุภาพบุรุษ	4. เครื่องหมายของความเป็นผู้ดี	4. อาชีพชนิดหนึ่ง
5. กีฬาของ (ชาย) ชนชั้นสูง	5. ความสามัคคี	5. เครื่องเล่นสถานภาพทาง สังคม
6. เครื่องสอนใจคนดู	6. กีฬาของผู้ชาย	6. การพนัน
	7. กีฬาอันตราย	7. ชาตินิยม/ แสดงอัตลักษณ์ ความเป็นชาติ
	8. การพนัน	8. กีฬาเชื่อมสัมพันธ์
	9. เครื่องมือชาตินิยม	9. กีฬามหาชน
	10. เครื่องแสดงฐานะทางสังคม	
	11. เครื่องเชื่อมสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ	
	12. กีฬาการกุศล	

จากตารางเห็นได้ว่าฟุตบอลไม่ได้มีความหมายเดียว หากแต่ความหมายของฟุตบอลนั้นมีได้มากมาย และไม่จำเป็นต้องหยุดนิ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความหมายของฟุตบอลเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยคนในสังคม และความหมายใดๆ ก็ตามของฟุตบอลเมื่อถูกสร้างหรือให้ความหมายขึ้นมาแล้วก็สามารถที่จะถูกรื้อความหมายเดิมออกไป (deconstruction) และสร้างความหมายใหม่ๆ ขึ้นมาแทนที่ (reconstruction) ได้ตลอดเวลาดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

นอกจากนั้นยังชี้ให้เห็นว่า “ฟุตบอลเป็นพื้นที่หนึ่งของการต่อสู้ทางชนชั้น” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความหมายของฟุตบอล ก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่กลุ่มชนชั้นในสังคมต่างๆ ก็เข้ามาปะทะช่วงชิงอำนาจการเข้ารหัสสร้างความหมายเพื่อให้ความหมายของชนชั้นตนเองได้รับการยอมรับ และสร้างประโยชน์ให้กับตนเอง ทั้งนี้สามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับบทบาทในการเข้ารหัสความหมายแต่ละยุคสมัยได้ดังตาราง

ตารางที่ 44: ตารางเปรียบเทียบชนชั้นกับบทบาทการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลจำแนกตามยุค

ยุค	ชนชั้น	ชนชั้นสูง	ชนชั้นกลาง		ชนชั้นล่าง
			ข้าราชการ	นายทุน	
ยุคราชสำนัก		✓	-	-	-
ยุคราชสำนักสู่สามัญชน		✓	✓	-	-
ยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม		-		✓	✓

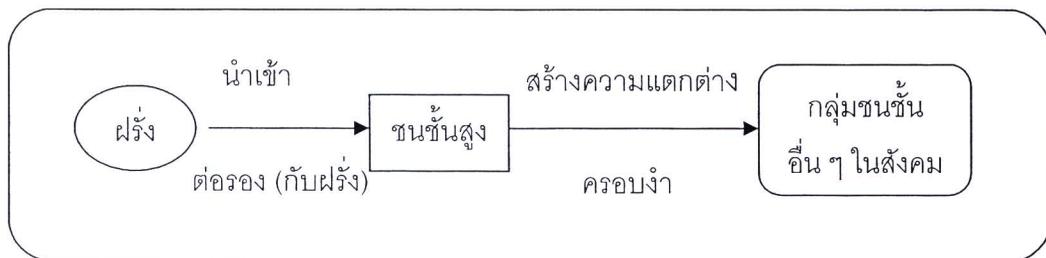
ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ในช่วงปลายรัชกาลที่ 4 สืบต่อมาจนสมัยรัชกาลที่ 5 กลุ่มบุคคลที่จัดว่าเป็นยอดสูงสุดของสังคมไทยก็คือ กลุ่มชนชั้นสูงที่ประกอบด้วยพระมหากษัตริย์ เจ้านายเชื้อพระวงศ์ ในยุคสมัยนี้กลุ่มชนชั้นสูงได้เข้ามากำหนดความหมายของฟุตบอล หรือการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลก็เพื่อผลประโยชน์ในลักษณะเพื่อการธำรงรักษาสถานะชนชั้นสูงสุดของตนเอง

ในช่วงที่รัชกาลที่ 5 ครองสิริราชย์สมบัติช่วงแรกๆ นั้น ได้เกิดกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมือง 3 กลุ่มใหญ่ ประกอบด้วย กลุ่มสยามหนุ่ม (Yong Siam) ที่มีผู้นำคือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กลุ่มสยามอนุรักษ์ (Conservation Siam) ผู้นำของกลุ่มนี้คือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ และกลุ่มสยามเก่า (Old Siam) ที่มีผู้นำคือ กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ซึ่งกลุ่มต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้มีความขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีภาวะสุ่มเสี่ยงจากการรุกรานจากชาติมหาอำนาจตะวันตกโดยเฉพาะ

อังกฤษและฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงมีพระราชประสงค์ที่จะรวมอำนาจสู่ศูนย์กลาง และเปิดรับนำเข้าวัฒนธรรมจากตะวันตกหลายรูปแบบ ซึ่งหนึ่งในวัฒนธรรมตะวันตกที่พระองค์ท่านเปิดรับเข้ามาเพื่อสร้างความทันสมัยให้กับกลุ่มของตนก็คือฟุตบอล ที่แตกต่างไปจากอีก 2 กลุ่มอิทธิพลที่ค่อนข้างที่จะเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยแบบเดิมๆ มากกว่า

จากกรณีที่รัชกาลที่ 5 ทรงรับวัฒนธรรมฟุตบอลจากสังคมตะวันตกดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า ในด้านหนึ่งเป็นการทำให้อำนาจในการกำหนดคัดเลือกรูปแบบวัฒนธรรมต่างๆ อยู่ภายใต้พระราชอำนาจของพระองค์อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการธำรงรักษาสถานะสูงสุดหรือการเป็นชนชั้นสูงที่เป็นผู้นำของประเทศเอาไว้ อันเป็นการสร้างความแตกต่างทางชนชั้นกับกลุ่มอำนาจอีก 2 กลุ่ม รวมถึงชนชั้นอื่นๆ ในสังคมอย่างไพบูลย์และทาส ในยุคนั้น

ส่วนอีกด้านหนึ่ง แม้ว่าพระองค์จะทรงรับฟุตบอลที่เป็นรูปแบบวัฒนธรรมของชาวตะวันตก (โดยเฉพาะอังกฤษ) มากก็ตาม แต่ก็ยังเห็นถึงมิติการต่อสู้ต่อรองกับเจ้าของวัฒนธรรม ซึ่งก็คืออังกฤษอยู่บ้างบางส่วน (กล่าวคืออาจไม่ได้ถูกรอบงำอย่างสิ้นเชิง) เช่น การเล่นโดยไม่เน้น “กติกา” หรือในการ “เปิดตัว” ฟุตบอลสู่สายตาคนในสังคมไทยที่ใช้คนไทย 3-4 คนเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะเป็นผู้เล่นเพื่อแข่งขันกับชาวต่างชาติด้วย หรือการผสมผสานคตินิยมทางพุทธศาสนาอย่าง “ขันติ” เข้าเป็นส่วนหนึ่งในวัตถุประสงค์ของการเล่นฟุตบอลระดับนักเรียน ซึ่งแสดงการต่อรองกับอำนาจจากต่างประเทศโดยเฉพาะอังกฤษ

ภาพที่ 9: การสร้างความแตกต่างทางชนชั้นผ่านการเปิดรับวัฒนธรรมฟุตบอล

สำหรับในสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ท่านก็ยังคงใช้การกำหนดหรือเข้ารหัสความหมายฟุตบอลเพื่อรักษาสถานะความเป็นชนชั้นสูงที่สถานะของความเป็นผู้นำในฟุตบอล ด้วยเหตุที่ท่านทรงศึกษาที่ประเทศอังกฤษ ทำให้พระองค์ท่านซึมซับรับรู้วัฒนธรรมต่าง ๆ ของอังกฤษอย่างมากมายที่รวมถึงฟุตบอลด้วยเช่นกัน (สมัยนั้นฟุตบอลได้กลายมาเป็นวัฒนธรรมของชนชั้นกลางของอังกฤษแล้ว) และเมื่อกลับมาครองราชย์ พระองค์ได้สนับสนุนให้ฟุตบอลแพร่หลายมากยิ่งขึ้นทั้งในพระนครและหัวเมืองต่างจังหวัด ดังปรากฏหลักฐานว่า

พระองค์ทรงศึกษาที่ประเทศอังกฤษ และโปรดชนบทรรมนิยมของชาวอังกฤษต่าง ๆ หลายอย่าง จึงโปรดให้กุลบุตรและหนุ่มๆ ไทยเล่นฟุตบอลอย่างแพร่หลายที่ไม่ได้ทรงเลือกรักบี้ เพราะทรงเห็นว่าฟุตบอลแบบซอกเคอ (soccer) นั้นเหมาะสมกับดินฟ้าอากาศของไทยมากกว่า

(ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 84)

ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับฟุตบอลที่รัชกาลที่ 6 สั่งสมไว้ได้ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความแตกต่างจากชนชั้นอื่นๆ โดยเฉพาะชนชั้นกลางใหม่ ที่เป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษามาจากต่างประเทศ (ที่ไม่ใช่เชื้อสายราชวงศ์) โดยทรงริเริ่มกำหนดกติกาฟุตบอลที่เป็นมาตรฐาน ว่าจ้างชาวอังกฤษมาสอนฟุตบอล การเสด็จพระราชดำเนินเพื่อประทับชมการแข่งขันบ่อยครั้ง หรือกระทั่งทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้มีสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย โดยที่พระองค์ท่านเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในสมัยของพระองค์ท่าน มีกลุ่มอำนาจใหม่เกิดขึ้น ซึ่งก็คือกลุ่มชนชั้นกลางใหม่ที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ ท่ามกลางกระแสความขัดแย้งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เช่น กบฏ ร.ศ. 130 การเรียกร้องประชาธิปไตยจากกลุ่มชนชั้นกลางที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ ฯลฯ ในมิติทางวัฒนธรรมอย่างฟุตบอลก็เป็นอีกพื้นที่ส่วนหนึ่งที่มีการต่อสู้ช่วงชิงระหว่างชนชั้นด้วย อาทิเช่น กรณีของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์ที่เปิดรับฟุตบอลจากชนชั้นสูง แต่ก็มี การปรับเปลี่ยนโดยผสมผสานอุดมการณ์บางประการของชนชั้นกลางเข้าไปในฟุตบอลด้วย เช่น “ความเสมอภาค” “แฟร์เพลย์” เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการสร้างพลเมืองของชาติที่มีลักษณะเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ (ที่ไม่ใช่ทาสและไพร่) ดังนั้นการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลจึงเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจในการควบคุมการเข้ารหัสความหมายของฟุตบอลระหว่างกลุ่มอำนาจเก่ากับกลุ่มอำนาจใหม่ สำหรับกลุ่มอำนาจเก่า การเข้ารหัสก็เป็นไปเพื่อรักษาชนชั้น แต่อีกด้านหนึ่งการเข้ารหัสก็เป็นไปเพื่อการเปลี่ยนแปลงชนชั้นด้วย โดยชนชั้นกลาง (ที่เป็นกลุ่มผู้มีการศึกษา ข้าราชการ) พยายามขยับขึ้นมาเป็นชนชั้นสูงในฟุตบอล (เป็นชนชั้นที่เหนือกว่าในฟุตบอล)

ต่อมาในปลายสมัยรัชกาลที่ 6 จนถึงรัชกาลที่ 7 การเล่นและชมฟุตบอลกลายเป็นกิจกรรมของชนชั้นกลางมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียน ครู ทหาร ข้าราชการ สำหรับกรณี “ฟุตบอลจำเช่ง” ที่เป็นการรับ (เลียนแบบ) ฟุตบอลที่เป็นของชนชั้นสูงโดยกลุ่มนักศึกษาแพทย์ที่เป็นชนชั้นกลางรุ่นใหม่หรือนายทุนน้อย (petty bourgeoisie) ในสมัยนั้นก็สะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ต่อรอง

ในการบริโภคฟุตบอลด้วย เช่น ไม่ต้องมีกติกามากมาย อุปกรณ์ใช้เท่าที่หาได้ ไม่กำหนดจำนวนผู้เล่น เป็นต้น ลักษณะเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงการช่วงชิงต่อสู้ทางชนชั้นในฟุตบอล

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง กลุ่มผู้นำส่วนใหญ่คือ บุคคลที่มีการศึกษารุ่นใหม่ ข้าราชการ นายทหาร (ที่ไม่ใช่เจ้านายเชื้อราชวงศ์) ได้ขึ้นมาเป็นกลุ่มอำนาจใหม่ที่ปกครองประเทศแทนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงศูนย์รวมอำนาจจากเดิมที่เป็นพระมหากษัตริย์มาเป็น “ชาติ” แทน โดยเฉพาะในช่วง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้เปลี่ยนแปลง “ตราพระมหามงกุฎ” ที่รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานโดยใช้ “ตราธงไตรรงค์” แทนที่แสดงให้เห็นว่า แสดงให้เห็นว่าอำนาจในการเข้ารหัสฟุตบอลได้เปลี่ยนถ่ายจากชนชั้นสูงที่เป็นกษัตริย์เดิมมาเป็นชนชั้นสูงใหม่ในฟุตบอลที่เป็นกลุ่มชนชั้นกลางที่มีอำนาจสูงสุดภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงชนชั้นในฟุตบอลอย่างหนึ่งที่น่าดำเนินไปพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงชนชั้นในปริมณฑลอื่นๆ ทางสังคม

อย่างไรก็ตามชนชั้นสูงเดิมที่สูญเสียอำนาจก็เริ่มสร้างความแตกต่างด้วยการเลือกบริโภคกีฬาอื่นๆ แทน อาทิเช่น รัชกาลที่ 7 ทรงสนพระทัยในกีฬาอล์ฟอย่างมาก และสถาบันพระมหากษัตริย์เริ่มกลายเป็น “สัญลักษณ์” ที่ห่างไกลจากการมีบทบาทจริงในฟุตบอล

นับตั้งแต่ช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา กลุ่มชนชั้นที่มีบทบาทในสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เป็นกลุ่มชนชั้นที่มีการศึกษา เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หรือเป็นทหาร ตำรวจ ผลจากกระบวนการทำประเทศให้ทันสมัยของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ส่งผลให้กลุ่มคนชนชั้นกลางรูปแบบใหม่คือ ชนชั้นนายทุน/นักธุรกิจ เข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้นในแทบทุกภาคส่วนของสังคมไทย ที่ไม่เว้นแม้แต่แวดวงฟุตบอล

สำหรับในช่วงเริ่มต้นของยุคอุตสาหกรรมสร้างผู้เล่นและผู้ชม กลุ่มชนชั้นที่อำนาจในการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลยังอยู่ภายใต้กลุ่มชนชั้นข้าราชการ ก็ใช้ควบคุมกลไกในการเข้ารหัสฟุตบอลเพื่อรักษาชนชั้นของตนเอง เช่น การจัดการแข่งขันที่ต้องขึ้นอยู่กับการบริหารราชการอย่างกรมพลศึกษา และสมาคมฟุตบอลเท่านั้น

แต่ในอีกด้านหนึ่งก็เริ่มถูกท้าทายจากกลุ่มนักธุรกิจที่เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น เช่น การให้การสนับสนุนของบริษัทห้างร้านต่าง ๆ และเริ่มมีปรากฏการณ์การพึ่งพิงจากกลุ่มนักธุรกิจเพิ่มมากขึ้น เช่น สมาคมฟุตบอลร่วมมือกับภาคธุรกิจต่าง ๆ ในการจัดการแข่งขันฟุตบอลร่วมกัน

ทั้งนี้สังคีต พิริยะรังสรรค์ (2525: 43) วิเคราะห์ว่าการที่ชนชั้นนายทุนไทยต้องเติบโตภายใต้การคุ้มครองของระบบราชการหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือกลุ่มข้าราชการชนชั้นกลางที่เป็น

นายทุนนั้น ทำให้นายทุนนักธุรกิจยังสามารถกอบโกยผลประโยชน์ได้มากขึ้น เนื่องจากการที่ต้องขอความคุ้มครองจากนายทุนข้าราชการก็ย่อมจะต้องทำประโยชน์ตอบแทนให้แก่ผู้คุ้มครอง ก็ยังคงมีกำไรเท่าเดิมหรือมากกว่าเดิม ส่วนผู้ที่เสียประโยชน์อย่างแท้จริงก็คือลูกค้าของกิจการเหล่านี้ นั่นหมายความว่าประชาชนคนไทยที่เป็นผู้บริโภคทั่วไปคือผู้ที่ถูกเอาเปรียบ

นอกจากการใช้ชื่อสินค้ามาเป็นชื่อของการแข่งขันฟุตบอลแล้ว เช่น ฟุตบอลรายการโคคิคัพ หรือรายการสปอนเซอร์ไทยแลนด์ พรีเมียร์ลีก 2011 กลุ่มธุรกิจนายทุนต่างๆ ยังเข้ามาเป็นสปอนเซอร์สนับสนุนการแข่งขันฟุตบอลในส่วนอื่น ๆ อีกเช่น ป้ายโฆษณาที่ขอบสนาม บนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายชุดแข่งขัน ชื่อสนามแข่งขัน (เช่น ยามาฮ่า สเตเดียม) หรือแม้กระทั่งเป็นส่วนหนึ่งของชื่อสโมสร (เช่น เอสซีจี สโมสรสงคราม, อินทรีเพื่อนตำรวจ, ศรีราชา ชูชุกี เอฟซี เป็นต้น) สะท้อนถึงพลังของกลุ่มธุรกิจที่เป็นกลุ่มอำนาจใหม่ที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้นทุกขณะในวงการฟุตบอลไทย ยิ่งไปกว่านั้นกลุ่มอำนาจใหม่นี้ยังก้าวล้ำกลุ่มอำนาจเดิมหรือชนชั้นสูงเดิมในฟุตบอล (เช่น กลุ่มข้าราชการ ทหาร) ได้รับความเป็นระดับโลกมากขึ้น เช่น เป็นผู้สนับสนุน (sponsor) ให้กับสโมสรฟุตบอลระดับโลกอย่าง ทีมแมนเชสเตอร์ ยูไนเต็ด หรือระดับที่รองลงมาอย่างสโมสรเชลซี และสโมสรเอฟเวอร์ตัน เช่น “ช้าง” เป็นสปอนเซอร์ติดหน้าอกเสื้อสโมสรเอฟเวอร์ตัน ส่วน “สิงห์” เป็นผู้สนับสนุนหลักอย่างเป็นทางการให้กับสโมสรแมนเชสเตอร์ ยูไนเต็ดและเชลซี นอกจากนี้ยังมีการทุ่มงบประมาณจำนวนมากมายมหาศาลเพื่อครอบครองความเป็นเจ้าของสโมสรฟุตบอลในประเทศอังกฤษ ดังเช่น การซื้อทีมแมนเชสเตอร์ซิตี (พ.ศ. 2550) ของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร และกลุ่มธุรกิจคิง เพาเวอร์กับสโมสรเลสเตอร์ ซิตี้ ประเทศอังกฤษ (พ.ศ. 2553)

นอกจากนี้กลุ่มนักธุรกิจสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เช่น สยามสปอร์ต วัฏจักร ทริวิชั่น ฯลฯ ก็เป็นกลุ่มอำนาจใหม่อีกกลุ่มที่ช่วงชิงการเข้ารหัสกำหนดความหมายของการบริโภคฟุตบอลในฐานะที่เป็นอุตสาหกรรมหรือธุรกิจความบันเทิงขนาดใหญ่ หลังจากนั้น ก็เริ่มมีกลุ่มนักการเมืองที่เข้ามามีบทบาทในวงการฟุตบอลมากขึ้น โดยเข้ามาเป็นผู้บริหารสโมสรฟุตบอลไทยทั้งในระดับพรีเมียร์ลีกและดิวิชั่น 1 เช่น นายเนวิน ชิดชอบกับสโมสรบุรีรัมย์ เอฟซี ฟัน้องครอบครัวปริศนา นั้นทูลกับสโมสรอ่างทอง ตระกูลศิลปินอาชากับสุพรรณบุรี เอฟซี ฯลฯ

สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเป็นผู้เข้ารหัสความหมายและการบริโภคฟุตบอลใน 3 ยุคดังที่กล่าวมาข้างต้น ในยุคราชสำนัก ผู้เล่นและผู้ชมเป็นบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันคือ กลุ่มชนชั้นสูง (รวมถึงชาวต่างชาติด้วย) จากนั้นในยุคถัดมา เป็นยุคที่เริ่มแพร่กระจายสู่ชนชั้นกลางมากขึ้น ซึ่งกลุ่มชนชั้นสูงยังคงไว้ซึ่งการเป็นผู้เล่นและผู้ชม (แต่เริ่มน้อยลงและแทบไม่ปรากฏในปัจจุบัน) ส่วนชนชั้นกลางก็เริ่มที่จะเป็นผู้เล่นและผู้ชมด้วย และในยุคอุตสาหกรรมหรือ

ในยุคที่สามฟุตบอลกลายเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในประเทศไทย ฟุตบอลได้พัฒนาเป็นการค้าหรืออุตสาหกรรมอย่างเต็มตัว จากรูปแบบการเล่นที่เป็นการละเล่นสู่การเป็นอาชีพ ในยุคนี้ยังเป็นยุคที่มีมิติของการเป็นผู้เล่นและผู้ชมที่ค่อนข้างหลากหลายกว่ายุคที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามหากเปรียบเทียบสัดส่วนแล้ว คนส่วนใหญ่ในสังคมจะเป็นผู้ชมมากกว่าเป็นผู้เล่น (ทั้งนี้ชนชั้นสูงอาจไม่มีแล้วหรือเหลือเพียงเล็กน้อย ส่วนชนชั้นล่างและชนชั้นกลางจะเป็นผู้ชมมากที่สุด) สำหรับผู้เล่นฟุตบอลนั้นมักจะมาจากชนชั้นล่างและชนชั้นกลางเป็นหลัก

จากแนวคิดเรื่องการเข้ารหัสและถอดรหัสของฮอลล์นั้น แม้ว่าเขาจะไม่ได้เน้นในมิติเรื่องการได้มาซึ่งอำนาจในการกำหนดควบคุมความหมายเท่าใดนัก ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าผู้เข้ารหัสจำเป็นต้องมีอำนาจในการประกอบสร้างกำหนดความหมายฟุตบอลอย่างชอบธรรม ซึ่งการที่จะมีอำนาจในการกำหนดความหมายนี้ มีความเกี่ยวข้องกับทุนอันหลากหลายตามแนวคิดของบูร์ดิเยอที่จำแนกทุนออกเป็นสี่ประเภท ซึ่งก็คือ ทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม ทุนสังคม และทุนสัญลักษณ์

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า กลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจในการกำหนดสัญลักษณ์และความหมายของสัญลักษณ์ในฟุตบอลในยุคแรกมีฟุตบอลในประเทศไทย นั่นก็คือ ชนชั้นสูง ในยุคราชสำนัก กลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจในการกำหนด กำกับความหมายเข้ารหัสผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ รวมทั้งการแพร่กระจายความหมายก็คือชนชั้นสูงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง (ทุนเศรษฐกิจ) ที่สามารถใช้จ่ายเพื่อการบริโภคฟุตบอลได้โดยง่าย มีความรู้เกี่ยวกับการเล่นฟุตบอลมากกว่าชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม (ทุนวัฒนธรรม) เพราะมีโอกาสได้เดินทางไปต่างประเทศ (ทุนเศรษฐกิจ) อีกทั้งยังมีการติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติเป็นประจำ (ทุนสังคม)

สำหรับพระมหากษัตริย์ที่เป็นชนชั้นสูงในยุคราชสำนักแล้ว ทุนสัญลักษณ์เป็นทุนอีกประเภทหนึ่งที่มีมักจะปรากฏควบคู่ไปกับทุนวัฒนธรรมหรือทุนเศรษฐกิจ ทุนสัญลักษณ์ก็คือการยอมรับและความเชื่อมั่นโดยสนิทใจจากคนในสังคม (สมัยศักดินา) ว่าเป็นผู้นำสูงสุดของสังคมที่มีศักดิ์ฐานะเทวราชา และถึงแม้ว่าพระมหากษัตริย์ที่เป็นชนชั้นสูงสุด อาจจะไม่มีความตั้งใจที่จะนำทุนสัญลักษณ์มาใช้ในการขับเคลื่อนกำหนด/เข้ารหัสความหมายฟุตบอลโดยตรง แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า การที่คนในสังคมส่วนมากเกิดความเชื่อมั่น เกิดความศรัทธา ยอมรับ และชื่นชมเป็นอย่างดี ส่วนหนึ่งก็เป็นผลลัพธ์มาจากทุนสัญลักษณ์ที่ชนชั้นสูงมีอยู่อย่างมกานั้นเองนั่นเอง

เห็นได้ว่ากลุ่มชนชั้นที่เป็นผู้นำในการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักนั้นจะเป็นชนชั้นสูง โดยเฉพาะพระมหากษัตริย์ ซึ่งท่านมีการครอบครองทุนทั้งสี่ประเภทอย่างครบถ้วนและมีปริมาณมากเหนือกว่าชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม ผลจากการครอบครองทุนดังกล่าวมีผลทำให้กลายเป็นชนชั้นที่มีอำนาจมากที่สุดในสังคมขณะนั้นในทุกปริมณฑลของสังคมที่รวมถึงในฟุตบอลด้วย

ต่อมาเมื่อสังคมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมศักดินาสู่การเป็นสังคมประชาธิปไตย กลุ่มอำนาจเดิมอย่างกลุ่มชนชั้นสูงก็ยังคงมีอำนาจในฟุตบอลสืบต่อมาจากยุคก่อนหน้า เนื่องจากยังสามารถครอบครองทุนทั้งสี่ประเภทได้มากอยู่ ขณะเดียวกันชนชั้นกลางที่เป็นกลุ่มข้าราชการชั้นสูง ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ นายทหารชั้นผู้ใหญ่ได้เริ่มขยายตัวและเริ่มมีอำนาจมากขึ้นในทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และก็เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการประกอบสร้างความหมายฟุตบอลแทนที่ชนชั้นสูงเดิม ซึ่งชนชั้นกลางเหล่านี้ได้ทำการสั่งสมทุนวัฒนธรรมต่างๆ เช่น การสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะที่ประเทศอังกฤษ ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับฟุตบอล มีประสบการณ์ที่ได้เห็นได้ชมด้วยสายตาตนเอง และด้วยการที่มามีความรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี ทำให้มีอำนาจที่สามารถเข้ารหัสความหมายฟุตบอลได้มากขึ้น (เช่นการแปลกติกาจากอังกฤษเป็นภาษาไทยของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี) หรือการได้เข้ามามีตำแหน่งในสถาบันการศึกษา ในสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย (เริ่มเป็นสถาบันรัฐที่ไม่ได้อยู่ในการกำกับดูแลของสถาบันกษัตริย์แล้ว) เครือข่ายจากชนชั้นกลางเดียวกันที่ร่วมกันเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นต้น อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าชนชั้นกลางเหล่านี้มีทุนวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจปริมาณมาก แต่สิ่งที่ขาดหายไปก็คือทุนสัญลักษณ์ ดังนั้นจึงมีความพยายามที่จะสร้างทุนสัญลักษณ์แบบใหม่เพื่อที่จะแทนที่ชนชั้นสูงเดิม เช่น การเปลี่ยนแปลงตราเสื้อทีมชาติ เป็นต้น

ภายหลังจากนั้นในยุค 2500 เป็นต้นมา สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรม ทำให้กลุ่มอำนาจใหม่ได้เริ่มมีอิทธิพลมากขึ้นคือกลุ่มชนชั้นนักธุรกิจ/นายทุน ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่พึ่งพากับกับชนชั้นกลางเดิม (ข้าราชการ ทหารชั้นผู้ใหญ่) เนื่องจากชนชั้นกลางเดิมอาจมีทุนทางเศรษฐกิจที่น้อยกว่า ในขณะที่เดียวกันกลุ่มนายทุนก็มีทุนสัญลักษณ์ในฟุตบอลที่น้อยกว่าเช่นกัน ดังนั้นจึงเกิดการร่วมมือกัน เป็นการสร้าง/ขยายทุนทางสังคมให้มากขึ้นทั้งสองฝั่ง โดยนักธุรกิจนายทุนก็ต้องการเข้ามามีผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจในฟุตบอลมากขึ้น ในทางกลับกันกลุ่มชนชั้นกลางเดิมก็สามารถใช้ทุนเศรษฐกิจของกลุ่มธุรกิจเหล่านี้เพื่อธำรงรักษาสถานภาพความเป็นผู้นำในแวดวงฟุตบอลเอาไว้เช่นกัน

อย่างไรก็ตามในการจำแนกยุคเพื่อศึกษาครั้งนี้ ไม่ได้แยกขาดกันในแต่ละยุคอย่างสิ้นเชิง หากแต่เป็นการแบ่งเพื่อให้เห็นถึงจุดเด่นๆ ในแต่ละยุคสมัย ซึ่งในความเป็นจริงบทบาทของชนชั้นแต่ละยุคจะยังคงสืบทอดต่อเนื่องกันอยู่ หาได้ยุติแยกขาดอย่างชัดเจน

ทั้งนี้อาจสรุปได้ว่าชนชั้นที่มีอำนาจในการเข้ารหัสความหมายฟุตบอล เริ่มแรกเป็นของชนชั้นสูง (ในฐานะสถาบันกษัตริย์) ต่อมาจึงกลายมาเป็นชนชั้นกลางที่ฝังตัวในลักษณะสถาบันรัฐ และกลุ่มชนชั้นนายทุนที่อยู่ในสถาบันสื่อสารมวลชนและสถาบันธุรกิจ และเริ่มมีชนชั้นกลางอีกกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาในแวดวงฟุตบอล นั่นก็คือชนชั้นนักการเมือง (สถาบันการเมือง) ที่หวังการสร้าง

ฐานเสียงให้แก่ตนและกลุ่มของตนด้วยการเป็นเจ้าของสโมสรหรือให้การสนับสนุนทีมในพื้นที่ที่ตนเป็นเจ้าของ จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าสถาบันที่เป็นกลไกในการเข้ารหัสและเผยแพร่ความหมายของฟุตบอลตามลำดับในประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย ในยุคราชสำนักคือ สถาบันกษัตริย์ และสถาบันการศึกษา ส่วนในยุคราชสำนักสู่สามัญชนประกอบด้วย สถาบันการศึกษา สถาบันกษัตริย์ และสถาบันรัฐ (เช่น สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย กรมพลศึกษา) และในยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชมมีสถาบันหลัก ๆ ดังนี้คือ สถาบันธุรกิจ สถาบันสื่อสารมวลชน สถาบันการศึกษา สถาบันรัฐ จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่าชนชั้นในฟุตบอลมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เป็นของชนชั้นสูงและคลี่คลายกลายมาเป็นของชนชั้นกลางในปัจจุบัน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับแบบแผนการบริโภคฟุตบอลและการรับรู้ความหมายของฟุตบอลในสังคมไทย

จากการศึกษาการถอดรหัสความหมายการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลไทยในปัจจุบันที่ผู้วิจัยจำแนกเป็น 2 ส่วนคือ แบบแผนการบริโภคฟุตบอลกับการรับรู้ความหมายฟุตบอลของกลุ่มตัวอย่างนั้น

จากการวิเคราะห์แบบแผนการบริโภคฟุตบอลของชนชั้น ที่ประกอบด้วยการวิเคราะห์ผู้รับสาร กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อ พบว่าชนชั้นเป็นตัวแปรในการกำหนดแบบแผนการบริโภคสื่อฟุตบอล นอกจากนั้นชนชั้นจะมีแบบแผนการบริโภคที่เหมือนกันในเชิง “ประเภท” (similarity in kind) แต่จะแตกต่างกันในเชิง “ระดับ” (difference in degree) ในพฤติกรรมหรือวิธีการการบริโภคฟุตบอลในส่วนของ การเข้าถึง สถานที่ อุปกรณ์ และค่าใช้จ่าย

ในส่วนแบบแผนการบริโภคในมิติการเล่นฟุตบอล พบว่าในภาพรวมแม้จะเป็นการเล่นฟุตบอลที่เหมือนๆ กันก็ตาม แต่มันก็มีความแตกต่างกันอยู่ที่ “ระดับ” ของผู้เล่น เช่น สถานที่ ค่าใช้จ่าย เป้าหมาย ฯลฯ ทั้งนี้เนื่องจากผู้เล่นมี “ทุน” ที่แตกต่างกันนั่นเอง ซึ่งทุนในการครอบครองที่แตกต่างกันนี้ทำให้มีระดับของการบริโภค (เล่น) แตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างในระดับการบริโภคนั้นเป็นทั้งการสร้าง ความแตกต่างทางชนชั้นในการบริโภคฟุตบอลและการธำรงรักษาความเป็นชนชั้นของตนเองเอาไว้

สำหรับแบบแผนการบริโภคในมิติการชมฟุตบอลนั้น ผู้วิจัยพบว่า ไม่ได้มีความแตกต่างกันในการชมฟุตบอล หากแต่จะแตกต่างกันตรงที่ “ระดับ” ความมากน้อยในการเข้าถึงการชมที่แสดงออกมาผ่านสถานที่ในการชม ค่าใช้จ่ายต่างๆ เป้าหมายในการชม เป็นต้น ระดับของการบริโภค (การชม) ที่แตกต่างกันในกลุ่มผู้ชมเป็นผลสืบเนื่องจากการมีทุนในการครอบครองที่ต่างกัน ดังนั้นความแตกต่างในระดับการบริโภคนั้นจึงเป็นการสร้างความแตกต่างระหว่างชนชั้นและการ

ดำรงรักษาความเป็นชนชั้นในการบริโภคฟุตบอลของตนเองเอาไว้ตามทัศนะของบุริติเยอ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามิติการบริโภคฟุตบอลนั้นเป็นจุดที่ชุกช่อนและผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้รับสาร/ผู้บริโภคที่มีชนชั้นที่แตกต่างกัน

ในส่วนของการรับรู้ความหมายของฟุตบอลในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชนชั้นกลางและชนชั้นล่างมีการรับรู้ความหมายของฟุตบอลไปในทิศทางเดียวกันที่มีลักษณะเป็น “สัดส่วน” ของความมากน้อยใน 3 ระดับ กล่าวคือ สามารถรับรู้ความหมายได้ทั้งหมด หรือได้บ้างบางส่วน หรือเลือกรับรู้เฉพาะแต่ส่วนที่ต้องการเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป แบบแผนการบริโภคฟุตบอลที่มีความแตกต่างในเชิง “ระดับ” นั้น เป็นการ “พรางตา” ไม่ให้เห็นว่ามีชนชั้นในการบริโภค ส่วนการรับรู้ความหมายฟุตบอลที่ปรากฏในลักษณะคล้ายคลึงกันโดยส่วนใหญ่หรือมีการตีความที่ไม่แตกต่างกันนั้น เนื่องจากผลของการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลที่เป็นไปอย่างเข้มงวดมาก อีกทั้งยังสร้างทางเลือกในการตีความหมายหรือการให้ความหมายฟุตบอลในลักษณะความหมายโดยนัยไว้หลากหลาย ดังนั้นการรับรู้ความหมายฟุตบอลจึงไม่ใช่แค่เพียงการรับรู้ความหมายโดยตรงเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการรับรู้ความหมายทางวัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในฟุตบอลที่เป็นความหมายโดยนัยแล้วนั่นเอง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างฟุตบอลและการสื่อสารในการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น

ดังที่กล่าวมาแล้วในส่วนของการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลแล้วว่า ฟุตบอลมีศักยภาพทั้ง 2 ด้านคือ ในด้านหนึ่งฟุตบอลเป็นพื้นที่ของการสร้างและดำรงรักษาชนชั้น ส่วนอีกด้านหนึ่งฟุตบอลก็สามารถเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงหรือเลื่อนชนชั้นได้ ดังภาพ

ภาพที่ 10 : ความสัมพันธ์ระหว่างฟุตบอลกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น

การเข้ารหัสกับการดำรงรักษาชนชั้น

ชนชั้นสูงใช้การสื่อสารฟุตบอลเพื่อสร้างความแตกต่าง (distinction) กับชนชั้นสูงด้วยกันเองก่อน ดังในกรณี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับกลุ่มขุนนางชั้นผู้ใหญ่ตระกูลขุนนาง ต่อจากนั้นก็สร้างความแตกต่างกับชนชั้นกลาง และชนชั้นไพร่ทาส โดยทำให้กิจกรรมการ

เล่นและชมเป็นของสูง ที่มีการกำหนดกติกา สถานที่เล่นและชมเอง ต่อมาเมื่อฟุตบอลได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะจากชนชั้นกลางที่เปิดรับเลียนแบบวัฒนธรรมจากชนชั้นที่เหนือกว่า ชนชั้นสูงก็เริ่มละทิ้งฟุตบอล ไปหากิจกรรมอย่างอื่น เช่น กีฬาขี่ม้า กอล์ฟ เป็นต้น ทั้งนี้การไม่รับฟุตบอลก็ถือเป็นการสื่อสารความหมายได้ว่า เป็นกระบวนการสร้างความแตกต่างกับชนชั้นอื่น ๆ อย่างชนชั้นกลางที่เข้ามาแทนที่ในการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลนั่นเอง

ภายหลังจากที่กีฬาฟุตบอลได้เป็นของชนชั้นกลางอย่างเต็มตัวแล้ว ชนชั้นกลางก็ใช้การเข้ารหัสด้วยอุดมการณ์ชนชั้นกลาง เช่น การแข่งขัน ชัยชนะ มาตรฐาน และที่สำคัญคืออุดมการณ์ “ความเสมอภาค” ซึ่งเป็นการสถาปนาและธำรงรักษาความเป็นชนชั้นกลางของตนเองไว้ผ่านวัฒนธรรมฟุตบอล ซึ่งก็เป็นการสร้างความแตกต่าง (distinction) กับชนชั้นล่างด้วย

‘ การถอดรหัสกับการธำรงรักษาชนชั้น

ชนชั้นกลางจะมีแบบแผนการบริโภคฟุตบอลเพื่อการธำรงรักษาชนชั้นของตนเอง ในกรณีการชมนั้นก็จะมีลักษณะของการเข้าถึงที่แตกต่างไปจากชนชั้นล่าง เช่นเดียวกับกรณีการเล่น ก็จะมีแบบแผนการเล่น ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างความแตกต่าง (distinction) กับชนชั้นล่าง ดังตัวอย่างการชมฟุตบอลของชนชั้นกลาง เช่น มิติการเข้าถึง ชนชั้นกลางสามารถชมได้หลายสื่อ ทว่ามักนิยมชมทางเคเบิลทีวี หรืออินเทอร์เน็ต รวมทั้งสื่อใหม่อื่นๆ เช่น twitter หรือในมิติของสถานที่ในการชมฟุตบอลก็มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย เช่น บ้าน ที่พัก ร้านอาหาร ผับ สนามจริง หรือสนามจริงในต่างประเทศ

ส่วนในมิติการเล่นฟุตบอลนั้น กลุ่มชนชั้นกลางมีโอกาสเลือกสถานที่เล่นได้มากกว่าชนชั้นล่าง มักใช้การเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวและนิยมเล่นกันภายในกลุ่มที่สนิทเท่านั้น ส่วนสถานที่เล่น มักเป็นสนามเช่า ที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเล่น นิยมเล่นกันในช่วงเย็นหรือวันที่ว่างจากการทำงานหรือการเรียน นอกจากนั้นชนชั้นกลางมักนิยมใช้อุปกรณ์ที่มียี่ห้อที่เป็นที่รู้จัก ไม่นิยมของปลอม และจะมีอุปกรณ์ที่พร้อมใช้หลังการเล่นฟุตบอล เช่น ครีมอาบน้ำ ผ้าเช็ดตัว และเสื้อผ้าไว้คอยผลัดเปลี่ยน

ส่วนชนชั้นล่างแม้จะมีการเล่นฟุตบอลเหมือน ๆ กับชนชั้นกลางก็ตาม แต่ก็จะมีแบบแผนการเล่นฟุตบอลที่แตกต่างไปจากชนชั้นกลางในหลายด้าน เช่น การเข้าถึง อุปกรณ์ สถานที่ และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าในด้านหนึ่งชนชั้นล่างเป็นชนชั้นที่มี “ทางเลือก” น้อยหรือถูกจำกัดทางเลือกของชีวิตเอาไว้ ทำให้ไม่รู้ไม่เห็นว่าคุณค่ากำลังถูกครอบงำและเอารัดเอาเปรียบจากชนชั้นที่เหนือกว่า ทำให้เกิดกระบวนการธำรงรักษาความเป็นชนชั้นของตนเองเอาไว้

แต่อีกด้านหนึ่งก็เป็นการถูกกระทำให้เกิดความแตกต่าง (distinction) ไปจากชนชั้นกลาง และก็มีบางส่วนที่เป็นการเลียนแบบวิธีการชมจากชนชั้นกลางด้วยเช่นกัน

การถอดรหัสกับการเปลี่ยนแปลงชนชั้น

เมื่อสังคมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมศักดินาสู่สังคมทุนนิยม สถานภาพของกีฬาฟุตบอลก็มีการขยับตัวสอดรับกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน ในอดีตที่เป็นการละเล่นสุ่กีฬาที่เน้นการแข่งขัน กระทั่งได้พัฒนาการแข่งขันจากเดิมที่เป็นแบบ “สมัครเล่น” มาสู่แบบ “กึ่งอาชีพ” ในปี พ.ศ. 2534 ไม่นานจากนั้น ใน พ.ศ. 2539 ก็เกิดแบบ “อาชีพ” ครั้งแรกในรายการฟุตบอลไทยแลนด์ลีก ซึ่งก็ไม่ประสบความสำเร็จมากเท่าใดนัก กระทั่งเกิดมีกระแสฟุตบอลไทยแรงขึ้นอย่างมากในปี พ.ศ. 2552 ที่ผ่านมานี้เอง การที่สังคมไทยเกิดฟุตบอลกึ่งอาชีพและอาชีพขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงฟุตบอลได้เคลื่อนตัวรองรับอุดมการณ์การผลิตแบบอุตสาหกรรมหรือทุนนิยม ที่แตกต่างจากผู้เล่นยุคก่อนหน้า และที่สำคัญการเปลี่ยนแปลงสู่ระดับ “มืออาชีพ” ของฟุตบอล ทำให้เกิดพื้นที่ใหม่และวิถีทางสำคัญอันใหม่ในการขยับเลื่อนสถานภาพทางชนชั้นอย่างชอบธรรมเพิ่มขึ้นด้วยการใช้ความรู้ความสามารถในด้านฟุตบอลเป็นช่องทางในการเปลี่ยนแปลงสถานะทางชนชั้น หรือการใช้ทุนประเภทอื่น ๆ เป็น “ใบผ่านทาง” เช่น การสั่งสมทุนวัฒนธรรมด้วยการใช้ร่างกาย ทำให้ชนชั้นล่างที่พอมีทุนนี้ก็สามารเข้าแข่งขันได้ ต่างจากสังคมในอดีตที่จะจำกัดช่องทางไว้เพียงการเป็นทหาร การบวชพระ และการศึกษา เป็นช่องทางในการเลื่อนชั้นของตน

จากผลการวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ใช้ฟุตบอลในการเปลี่ยนแปลงชนชั้น โดยพิจารณาจากประเภทและคุณลักษณะของทุนภายใต้แนวคิดเรื่องทุนของบูร์ดิเยอ พบได้อย่างชัดเจนในชนชั้นล่าง เห็นได้ว่ากรณีศึกษาที่เป็นผู้เล่นฟุตบอลมีความสามารถในการแปลงทุนและขยายทุนจะเริ่มต้นจากทุนวัฒนธรรมของตนเองก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงค่อย ๆ ขยายไปสู่ทุนประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ ทุนเศรษฐกิจ ทุนสัญลักษณ์ และทุนทางสังคม จนกระทั่งสามารถเปลี่ยนแปลงชนชั้นของตนเองจากชนชั้นล่างเป็นชนชั้นกลางได้สำเร็จในภายหลัง (ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับกฎกติกาของยุคสมัยด้วย เช่น ในยุคราชสำนักและยุคราชสำนักสู่สามัญชนจะปรากฏการเปลี่ยนแปลงชนชั้นผ่านการเล่นฟุตบอล) อย่างไรก็ตามกระบวนการสั่งสมและเพิ่มทุนดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นเพียงระยะเวลาสั้น ๆ หากแต่ต้องใช้ช่วงเวลายาวนานพอสมควร และที่สำคัญช่วงเวลาในการเล่นฟุตบอลมีเพียงไม่กี่ปี ดังนั้นโอกาสที่จะประสบความสำเร็จขั้นสูงอย่างกรณีเกียรติศักดิ์ เสนาเมือง (ซิโก้) จึงไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งนักในสังคมไทย

อย่างไรก็ตาม จากกรณีศึกษา แม้ว่าจะแสดงให้เห็นว่ามีผู้เล่นบางคนที่ทำให้เห็นว่าฟุตบอลสามารถที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางชนชั้นของตนเองได้ (social mobility) เช่น จากชนชั้นล่างขยับเลื่อนขึ้นมาสู่ชนชั้นกลาง แต่นั่นก็คือกรณีพิเศษ / ยกเว้นที่เกิดขึ้นไม่มากนักเมื่อเทียบกับปริมาณมากมายมหาศาลของนักฟุตบอลในสังคมไทย และที่สำคัญกรณีที่ว่านี้อาจเป็นเพียงม่านมายาแห่งสังคมแบบทุนนิยมที่สร้างให้เห็นว่าถ้ามีความสามารถจริงก็สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองได้เสมอ ซึ่งนั่นก็คือ การล่อหลอกของทุนนิยมว่าในระบบมีช่องว่างที่เปิดโอกาสให้คุณ (แน่นอนว่าเมื่อเทียบกับศักดินาแล้วทุนนิยมมีความเป็นไปได้มากกว่า) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าชนชั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ อย่างไรก็ตามการที่สามารถเปลี่ยนแปลงสถานภาพชนชั้นของตนเองได้นั้นก็สะท้อนให้เห็นว่าสังคมโดยรวมก็ยังเป็นสังคมที่มีโครงสร้างทางชนชั้นอยู่นั่นเอง

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าอุดมการณ์ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างลอย ๆ หากแต่ต้องมีภาคปฏิบัติการที่จะทำให้อุดมการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น ได้รับการสร้าง ผลิตซ้ำและธำรงรักษาเอาไว้ในวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม ทั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปถึงปฏิบัติการทางด้านอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่การบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย 3 ประการดังนี้

1) การผสมผสานกันระหว่างความเป็นจริงกับความสมจริง

อัลทูแซร์ได้อธิบายถึงการทำงานของอุดมการณ์ประการหนึ่งว่า อุดมการณ์จะทำงานด้วยวิธีการผสมผสานเรื่องจริง ๆ กับเรื่องลวง ๆ จนไม่สามารถที่จะแยกขาดจากกันได้ (กาญจนา แก้วเทพและสมสุข หินวิมาน, 2551: 222-223) เห็นได้ว่าโลกของกีฬาฟุตบอลเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง มีการแข่งขันกันจริง โดยมีสายตาผู้ดูผู้ชมในสนามเป็นพยานยืนยัน

แต่ในอีกด้านหนึ่งโลกของกีฬาฟุตบอลที่ก้าวหน้าไปมาก มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร เช่นดาวเทียม อินเทอร์เน็ต ส่งภาพการแข่งขันจากทุกมุมโลกมาสู่สายตาของผู้ชม และมีการขึ้นกราฟฟิคไว้ที่ด้านบนมุมจอภาพว่า “live” หรือ “สด” จากการทำงานของ การสื่อสารมวลชนดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ทำให้ดูเหมือนเกิดเหตุการณ์ขึ้นจริง ๆ หรือมีความ “สมจริง”

อย่างไรก็ตามลักษณะภาพของการถ่ายทอดสดดังกล่าว แท้ที่จริงเป็นภาพที่ถูกประกอบสร้างขึ้นใหม่ด้วยฝีมือของช่างกล้อง ช่างตัดต่อที่จะเลือกที่จะนำเสนอและร้อยเรียงภาพต่างๆ จากมุมกล้องอย่างไร ขนาดภาพที่เลือกเป็นขนาดใด เช่น ภาพใกล้ ภาพไกล ภาพมุมสูง ภาพช้า (slow motion) ภาพย้อน (replay) ภาพซ้ำ อีกทั้งภาพกราฟฟิคต่างๆ ดังนั้นภาพที่เกิดจากการถ่ายทอดจึงไม่ใช่ภาพที่เป็นจริงอย่างสมบูรณ์

ดังนั้นในพื้นที่แห่งความจริงผสมผสานกับความจริงแบบลวงๆ ทางหน้าจอโทรทัศน์ที่เป็นสื่อสารมวลชนที่แพร่หลายไปในชนชั้นทุกชนชั้นจึงเป็นพื้นที่การสื่อสารอุดมการณ์ต่าง ๆ ของผู้ที่กุมอำนาจในการเข้ารหัสความหมายของฟุตบอลได้อย่างแนบเนียน และอุดมการณ์ที่มีโอกาสได้รับการถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชนย่อมกลายเป็นอุดมการณ์ที่สามารถผลิตซ้ำได้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งก็คือกระบวนการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ของกลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจในการยึดกุมกลไกด้านการสื่อสารมวลชน ซึ่งก็คือ กลุ่มชนชั้นกลางนั่นเอง

2) การทำให้เป็นราวกับธรรมชาติ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ชนชั้นกลางเป็นชนชั้นที่มีอำนาจในการกำกับควบคุมความหมายหลักของฟุตบอลในปัจจุบัน ในกรณีการเผยแพร่เรื่องราวข่าวสาร (บทบาทการสื่อสาร) ความสำเร็จของนักกีฬาฟุตบอลนั้น แสดงให้เห็นถึงการทำงานของอุดมการณ์ชนชั้นกลางว่า ในโลกของความเป็นจริงอาจมีนักฟุตบอลชนชั้นล่างที่กลายมาเป็นคนที่มีความเสี่ยง มีฐานะที่ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างมากในตอนท้ายอยู่เป็นระยะๆ แต่นั่นก็เป็นจำนวนน้อย หรือเป็นกรณียกเว้น (exceptional case) เท่านั้น แต่ในโลกของสื่อสารมวลชนกลับทำให้เห็นเหมือนกับว่าช้อยกเว้นดังกล่าวคือข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่โดยทั่วไป (generalization) และที่สำคัญคือสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน (แต่ต้องตั้งอยู่บนเงื่อนไขที่พร้อม เช่น ร่างกายสมบูรณ์ มีแขนขาครบถ้วน ตาไม่บอด ฯลฯ) ดังที่รณพงศ์ คำนวนทิตย (2549: 116) แสดงความเห็นไว้ว่า “ไม่ว่าคุณอยู่ในสถานะไหน ฟุตบอลอาจเปลี่ยนชีวิตคุณได้ เพียงแค่หากคุณมีเป้าหมายที่ชัดเจน และมีความมุ่งมั่นที่จะทำความฝันของคุณให้เป็นจริง” ซึ่งนอกจากจะเป็นการเข้ารหัสเพื่อให้ความหวังกับชนชั้นล่างว่าวันหนึ่งความฝันนั้นอาจเป็นจริงแล้ว อีกด้านหนึ่งเป็นการทำให้โลกแห่งจินตนาการนั้นเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งในโลกของความเป็นจริงด้วยการทำงานของสื่อมวลชนต่างๆ ที่ร่วมกันนำเสนอกรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องและตลอดเวลาจนกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาๆ ถ้ามีความตั้งใจและพยายาม ในท้ายที่สุดก็จะประสบความสำเร็จเหมือนกับคนที่เคยทำมาให้เห็นแล้วก่อนหน้านี้

กระบวนการทำให้ดูเป็นเรื่องปกติธรรมดาราวกับเป็นธรรมชาติของนักฟุตบอลนี้เป็นส่วนหนึ่งที่สืบทอดรับใช้อุดมการณ์ของระบบทุนนิยมที่ชนชั้นกลางเป็นผู้มีอำนาจมากที่สุด ในระบบทุนนิยมที่มีหัวใจอยู่ที่การแข่งขัน จะทำให้ผู้บริโภคฟุตบอลโดยเฉพาะกลุ่มผู้เล่นชนชั้นล่างยอมรับโดยปริยายว่า ทุกที่ย่อมมีการแข่งขัน และจะมีผู้ชนะเพียงหนึ่งเดียว และจะต้องมีผู้แพ้อยู่เป็นเรื่องปกติ แต่ไม่ว่าทุกคนจะสามารถชนะได้เสมอไป ในวันพรุ่งนี้ผู้แพ้อาจกลายเป็นผู้ชนะได้เหมือนกับที่ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟังมาโดยตลอด อุดมการณ์ทุนนิยมของชนชั้นดังกล่าวทำงานอยู่อย่าง

ต่อเนื่อง เพียงแต่ผู้รับรู้หรือผู้ถอดรหัสไม่ได้ตระหนักถึงและเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มันเกิดขึ้นและเป็นไปตามธรรมชาติ

3) การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์

ประเด็นสำคัญคืออุดมการณ์ต่างๆ ที่ผลิต และผลิตซ้ำอย่างสม่ำเสมอในเนื้อหาความหมายของฟุตบอลนี้ ชนชั้นใดเป็นผู้มีอำนาจในการผลิตทางอุดมการณ์ และกระบวนการผลิตซ้ำดังกล่าวนั้นเป็นไปเพื่อผลประโยชน์อะไร

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ฟุตบอลในสังคมไทย เห็นได้ว่าฟุตบอลเป็นพื้นที่แห่งความสนุกสนานมาตั้งแต่ยุคแรกๆ ที่สืบทอดต่อเนื่องมาอย่างยาวนานจนกระทั่งปัจจุบัน กล่าวได้ว่า ฟุตบอล เป็นพื้นที่ที่สามารถรวมมวลชนทุกชนชั้นในสังคมให้มาอยู่ในสถานที่และเวลาเดียวกันได้แล้ว'ยังเป็นพื้นที่ที่สามารถกำหนดให้ผู้เล่นและผู้ชมได้มีส่วนร่วมไปกับเกมและการแข่งขันได้อย่างเต็มที่

ภายใต้ความสนุกสนานบันเทิงนี้เองที่เป็นพื้นที่ที่ชนชั้นกลางและระบบทุนนิยมนำมาใช้เพื่อติดตั้งอุดมการณ์บางอย่างที่ทำให้ชนชั้นกลางและล่างอื่นๆ ได้รับรู้ว่าจะอะไรคือสิ่งที่ควรปฏิบัติ อะไรคือมาตรฐานที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต

นอกจากนั้น สถาบันการศึกษาก็เป็นสถาบันที่มีความสำคัญในฐานะกลไกทางอุดมการณ์ที่สำคัญในการผลิตและผลิตซ้ำอุดมการณ์ของทุนนิยม เช่น การบรรจุเนื้อหาฟุตบอลลงในหลักสูตร การจัดการแข่งขันของสถาบันการศึกษา การผลิตบุคลากรทางด้านกีฬาเพื่อไปพัฒนาวิชาพลศึกษาให้กับเด็กนักเรียน

ในทุกวันนี้สถาบันสื่อมวลชนได้กลายเป็นสถาบันหรือกลไกหลักในการผลิตซ้ำอุดมการณ์ทุนนิยม และอุดมการณ์ของชนชั้นกลางต่างๆ ผ่านกีฬาฟุตบอลได้อย่างทรงพลังที่สุด เนื่องจากเข้าถึงมวลชนผู้บริโภคจำนวนมหาศาล ไม่จะเป็นวิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และโทรทัศน์

อย่างไรก็ตามแม้ว่าสถาบันที่เกี่ยวข้องกับฟุตบอลในสังคมไทยอาจมีหลายสถาบัน และมีความแตกต่างกันโดยพื้นฐาน แต่ในท้ายที่สุดแล้วสถาบันต่างๆ เหล่านี้ก็จะทำงานสอดประสานไปในทิศทางเดียวกันหรือมุ่งไปในอุดมการณ์ชุดเดียวกัน เพื่อติดตั้งกรอบแนวคิดให้ผู้คนชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ในฟุตบอลจะเน้นการแข่งขัน การมีรูปแบบแพ็คเกจ ออก มาตรฐานที่เท่าเทียมกัน ความเสมอภาค ชัยชนะคือสิ่งสำคัญสูงสุด เป็นต้น

จากการทำงานสอดประสานกันของสถาบันต่างๆ ที่ทำหน้าที่ในการสื่อสารความหมายที่แฝงไว้ด้วยอุดมการณ์ต่างๆ เหล่านี้ ทำให้อุดมการณ์หลักของชนชั้นที่เหนือกว่า

สามารถดำรงคงอยู่ได้ในจิตสำนึกของชนชั้นทุกชนชั้น ซึ่งก็คือการกำหนดทิศทางของอุดมการณ์หลักร่วมกันตามทัศนะของอัลดูแซร์นั่นเอง

กล่าวโดยสรุป การศึกษาครั้งนี้ สาคิตให้เห็นแล้วว่า ในฟุตบอลนั้นมี “ชนชั้น” ดำรงคงอยู่จริง และก็มี การต่อสู้ทางชนชั้นมาโดยตลอด และที่สำคัญชนชั้นในฟุตบอลสามารถที่จะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสถานะทางชนชั้นได้ อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่ามีจำนวนน้อยมาก นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่า ชนชั้นที่เหนือกว่าไม่ได้เป็นเพียงกลุ่มชนชั้นที่ครอบครองทุนเศรษฐกิจที่มากกว่าเท่านั้น หากแต่ชนชั้นในฟุตบอลจำเป็นต้องมีทุนประเภทอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การเข้าไปเป็นนายกสมาคมฟุตบอลไทย (ทุนสัญลักษณ์) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ฟุตบอลเป็นพื้นที่ของการปะทะซึ่งทางชนชั้น ทำให้ชนชั้นที่มีทุนมากกว่ากลายเป็นชนชั้นที่มีอำนาจเหนือกว่าในการควบคุมการเข้ารหัสสร้างความหมายฟุตบอล (อย่างชอบธรรมภายใต้บริบทสังคมแต่ละยุคสมัย) กระบวนการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลดำเนินไปอย่างรัดกุมผ่านกลไกสัญลักษณ์ย่อยๆ ในฟุตบอล รวมทั้งสถาบันต่าง ๆ และเมื่อความหมายของฟุตบอลแพร่กระจายสู่ผู้บริโภค ผู้บริโภคก็จะถอดรหัสไปตามชนชั้นของ และส่งผลให้ภาคปฏิบัติการทางสังคมหรือแบบแผนวิธีการในการบริโภคฟุตบอลในมิติการเล่นและการชมฟุตบอล จึงเป็นเครื่องบ่งชี้ลักษณะทางชนชั้นของเจ้าของ ผู้บริโภคได้อย่างดีเป็นรูปธรรม ซึ่งผลจากการถอดรหัสและปฏิบัติการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลนำไปสู่การธำรงรักษาชนชั้นที่ตนเองสังกัดอยู่เป็นส่วนใหญ่ มีเพียงส่วนน้อยที่เปลี่ยนแปลงชนชั้นในฟุตบอลของตนเองได้ ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว ก็คือกระบวนการที่ย้อนกลับไปธำรงรักษาโครงสร้างทางชนชั้นในสังคมไทยที่ประกอบด้วยชนชั้นที่เหนือกว่ากับชนชั้นที่ต่ำกว่าเสมอ ด้วยเหตุนี้เอง การบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลจึงเป็นการสื่อสารที่เป็นทั้ง “กลไก” และ “เครื่องบ่งชี้” ความแตกต่างทางทางชนชั้นในฟุตบอล ที่ทำให้สังคมไทยไม่มีทางที่จะเป็นสังคมที่ปราศจากชนชั้นได้ (classless society)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลได้ 5 ประเด็นดังนี้

1. ทำไมต้องศึกษาประวัติศาสตร์

จากที่ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของบูร์ดิเยอในการศึกษาชนชั้น ได้ปรับประยุกต์วิธีการศึกษาของบูร์ดิเยอที่เป็นแบบสอบถามเชิงปริมาณมาเป็นเชิงคุณภาพ และใช้การศึกษาประวัติศาสตร์เข้ามาช่วยด้วย เพื่อให้เห็นพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลง และบริบททางสังคม

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมด้วยจุดยืน 2 ประการ คือ 1) ฟุตบอลเป็นผลผลิตจากการประกอบสร้างทางสังคม 2) ฟุตบอลมีทั้งส่วนที่เปลี่ยนแปลงและดำรงอยู่ การศึกษาประวัติศาสตร์จะทำให้เห็นกระบวนการทางชนชั้นได้อย่างเป็นพลวัตร เห็นถึงความไม่ต่อเนื่อง การปะทะช่วงชิงทางชนชั้นผ่านมิติวัฒนธรรมฟุตบอล) ถ้าเราแค่ศึกษาปัจจุบัน หรือภาคตัดขวาง เราก็จะเห็นเพียงแค่สิ่งที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน อาจเข้าใจได้ไม่ชัดเจนลึกซึ้งเพียงพอ เช่น อาจเห็นเพียงว่าชนชั้นแต่ละชนชั้นคิดอย่างไร ปฏิบัติอย่างไร ดังนั้น การศึกษาประวัติศาสตร์ในอดีตจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเห็น “ที่มา” เพื่อการทำความเข้าใจในสิ่งที่ดำรงอยู่ปัจจุบันได้มากขึ้น และเพื่อเพิ่มศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงคลี่คลายไปในอนาคต

และจากการทบทวนงานการศึกษากีฬาฟุตบอลในชุมชนวิชาการไทย ส่วนใหญ่มักอยู่ในสาขาพลศึกษา วิทยาศาสตร์การกีฬา (sport science) หรือกีฬาศึกษา (sport education) ที่ให้ความสำคัญกับ วิธีการเล่น กฎกติกา การเป็นผู้ตัดสิน ผู้ฝึกสอน การพัฒนาทักษะและเทคนิคของผู้เล่น การฝึกซ้อม และวิธีการจัดดำเนินกีฬา เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้จากการสังเกต ทดลอง และประเมินผลอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ที่เน้นความเป็นวัตถุวิสัย (objectivity) การศึกษาดังกล่าวในด้านหนึ่งยังเป็นการช่วยย้ำหรือผลิตซ้ำอุดมการณ์ความเป็นกลางของวิทยาศาสตร์ อุดมการณ์ทุนนิยมให้แน่นหนายิ่งขึ้น

2. การเข้ารหัสและถอดรหัสความหมายฟุตบอล

การเข้ารหัสความหมาย

จากผลการศึกษาดังที่กล่าวมาแล้ว ฟุตบอลมีความหมายที่หลากหลาย ไม่หยุดนิ่ง ผันแปร และเลื่อนไหล ซึ่งมันแสดงให้เห็นว่า ฟุตบอลเป็นเรื่องของความหมาย ความหมายของฟุตบอลเกิดจากการประกอบสร้างด้วยสัญลักษณ์ซึ่งก็คือตัวหมายและตัวหมายถึง และเกิดจากการรับรู้ร่วมกันในสังคม ดังที่ โซซูร์ (Saussure, 1974, cited by Hall, 1997: 30-33) กล่าวไว้ว่า ถ้าความสัมพันธ์ของตัวหมายและตัวหมายถึง เป็นผลมาจากคติความเชื่อของสังคมแต่ละสังคม ความหมายที่ได้รับการสร้างขึ้นภายในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ จึงไม่ใช่สิ่งที่แน่นอนตายตัว เป็นสากล และเป็นหนึ่งเดียว ความหมายสามารถที่จะแปรเปลี่ยนไปตามช่วงเวลาและบริบททางวัฒนธรรม เช่นเดียวกับกับความหมายของฟุตบอลในบริบทสังคมไทยที่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา ซึ่งเมื่อความหมายได้รับการสร้างขึ้นมาก็ก็สามารถที่จะรู้ความหมายเดิมได้ รวมทั้งสามารถที่จะสร้างหมายความใหม่ได้เช่นกัน

นอกจากนั้นการศึกษานี้ ผู้วิจัยพบว่ามีจุดเด่นมีน้ำหนักอยู่ที่การเข้ารหัสความหมาย ซึ่งแตกต่างจากงานการศึกษาเรื่องความหมายอื่น ๆ ที่ผ่านมา ที่มักสนใจความหมายในมิติของ

การถอดรหัสในสัดส่วนที่มากกว่าการเข้ารหัส และพบการศึกษาในมิติของการเข้ารหัสที่มักเน้นถึงกระบวนการ วิธีการในการเข้ารหัสเข้าหมาย แต่ส่วนการวิเคราะห์ผู้ส่งสารหรือผู้เข้ารหัสมีจำนวนน้อย และที่สำคัญแทบไม่มีการศึกษาความเป็นขั้นชั้นของการเป็นผู้เข้ารหัสความหมาย

สืบเนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้สนใจในการศึกษาประวัติศาสตร์ของฟุตบอลตั้งแต่แรกเริ่มในสังคมไทย จึงทำให้เห็นว่า กลุ่มบุคคลผู้เข้ารหัสเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในกระบวนการสื่อสารความหมายของฟุตบอล เนื่องจากเป็นกลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจในการเลือกสรร กลั่นกรอง และประกอบสร้างความหมาย ผลจากการที่ชนชั้นที่มีอำนาจเข้ามากำกับ กำหนดและเผยแพร่ความหมายไปสู่การรับรู้ของผู้คนในสังคม จึงพบว่ามีการถอดรหัสรับรู้ที่มักเป็นไปตามความหมายที่ส่งมา และไม่ค่อยมีการถอดที่เบี่ยงเบนไปจากความหมายหลัก ๆ ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้เข้ารหัส/ส่งสารมิได้เป็นเพียงแค่ผู้ที่ทำหน้าที่ส่งข่าวสารความหมาย (transmit) เท่านั้น แต่ผู้ส่งสารยังทำหน้าที่ในการเข้ารหัส/ติดตั้งรหัส (encode) ของความหมายที่ส่งไปด้วย ดังนั้นกระบวนการสื่อสารความหมายจากผู้เข้ารหัส/ผู้ส่งสารไปยังผู้ถอดรหัส/ผู้รับสารจึงไม่ใช่ส่งแค่เนื้อหาความหมายมาอย่างเดียว แต่ได้ส่ง “รหัส” (code) ติดมาด้วย ซึ่ง “รหัส” ที่ได้รับการส่งมาบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ มันก็จะคล้ายกับเป็นตัว software ที่ติดตั้งให้กับผู้ถอดรหัสในการอ่านความหมาย และจะทำให้ความหมายที่ส่งไปถึงผู้ถอดรหัสแล้วเขาจะอ่านไปตาม “รหัส” ที่ตัวเองได้รับการติดตั้ง/บ่มเพาะมาโดยตลอด

นอกจากนั้นความหมายที่ผ่านการเข้ารหัสแม้จะมีอยู่จำนวนหนึ่ง แต่ที่น่าสังเกตคือเป็นการเข้ารหัสจาก “ผู้ชาย” ทั้งสิ้น แม้ว่าในช่วงหลัง ๆ เริ่มปรากฏว่ามี “ผู้หญิง” เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดความหมาย แต่ก็เป็นส่วนน้อย ซึ่งนั่นอาจเป็นเพียงบางส่วนเลี้ยวที่เข้ามา “เขย่า” หรือต่อสู้อยู่ในความหมายของฟุตบอลที่เคยอยู่ภายใต้อำนาจการกำหนดความหมายของผู้ชาย ซึ่งเป็นการต่อสู้ผ่านมิติเรื่องเพศสภาวะ

นั่นหมายความว่าเมื่อฟุตบอลมันเป็นเรื่องของ การต่อสู้ที่การ “เข้ารหัส” ดังนั้นการที่จะแก้ไขความไม่เท่าเทียมกันในมิติต่าง ๆ ก็ต้องไปแก้ที่การ “เข้ารหัส”

การถอดรหัสความหมาย

ดังที่กล่าวมาแล้วในส่วนของการถอดรหัสความหมายว่าการศึกษาเรื่องการสื่อสารความหมายเท่าที่ผ่านมา ที่มักสนใจความหมายในมิติของการถอดรหัสในสัดส่วนที่มากกว่าการเข้ารหัส

จากข้อเสนอของเดวิด มอร์เลย์ (David Morley) ที่ว่า ชนชั้นเป็นตัวแปรที่ทำให้มีการ “เข้าถึง” และ “ตีความ” แตกต่างกัน แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้ พบว่าในส่วนของการตีความรับรู้ความหมายของฟุตบอลนั้น แทบไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของการตีความ ทั้งนี้เนื่องจาก

อำนาจในการควบคุมใช้รหัสในสัญญาและกระบวนการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลที่เข้มข้น อย่างไรก็ตามเราสามารถเห็นความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับแบบแผนการบริโภคฟุตบอล ในแง่ของการเข้าถึง อุปกรณ์ ค่าใช้จ่าย เป็นต้น อย่างไรก็ตามงานการศึกษาของ มอร์เลย์ กับการศึกษาชั้นนี้ก็มีข้อแตกต่างกันในหลายประเด็น อาทิ ยุคสมัยที่แตกต่างกัน และธรรมชาติของความเป็นสื่อก็แตกต่างกัน (มอร์เลย์ศึกษาจากสื่อโทรทัศน์) เป็นต้น ดังนั้นสำหรับผู้สนใจการศึกษาผู้รับสารในประเด็นเรื่องชนชั้นในสังคมก็สามารถทดลองศึกษาเพื่อพิสูจน์ข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้ได้

3. ทุน ความหมายฟุตบอล และมายาคติของความเสมอภาค

ในแวดวงฟุตบอล ทุนเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่นำมาซึ่ง “อำนาจ” โดยเฉพาะ “ชื่อเสียง” คือ การสถาปนาทุนสัญลักษณ์อันเป็นอำนาจสูงสุดของทุน (ในกรณีสังคมไทย ทุนสัญลักษณ์สำคัญที่สุด ไม่ใช่แค่ทุนเศรษฐกิจ เท่าที่มาร์กซ์เคยเสนอไว้เท่านั้น ทิศนะข้างต้นนี้แสดงตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมของทุนประเภทต่างๆ ของบุรีดิเยอ ที่ไม่เพียงแต่อาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจในการสร้างบทบาทความเป็นผู้นำเท่านั้น หากแต่ยังต้องอาศัยทุนทางสังคมในการสร้างฐานเครือข่ายอำนาจของการต่อรองหรือกำหนดฐานะของกลุ่มกลุ่มอำนาจ/กลุ่มผลประโยชน์ เพื่อจะได้นำไปขยายผลและต่อยอดทั้งในรูปของทุนเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม ไปจนถึงความเป็นสุดยอดของทุนนั้นคือ ทุนทางสัญลักษณ์ อันล้วนแต่เป็นปัจจัยที่นำมาซึ่ง “อำนาจ” โดยเฉพาะการจารึก “ชื่อเสียง” พื้นที่สาธารณะนั้น คือ การสถาปนาทุนสัญลักษณ์อันเป็นอำนาจสูงสุดของทุนนั่นเอง ดังตัวอย่าง การยกย่องเชิดชูเกียรติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ว่าพระองค์คือ “พระบิดาแห่งฟุตบอลไทย”

จากผลการศึกษาชนชั้น และอำนาจของชนชั้นที่มีทุนและการแปลงรูปทุนที่นำมาสู่อำนาจที่เหนือกว่าในการกำหนดการสื่อสารความหมายที่ใช้ฟุตบอลเป็นสื่อ พบว่าความหมายเหล่านี้ไม่ได้ใสสะอาดเพราะมันจะแฝงไว้ด้วยความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์บางอย่าง ฟุตบอลเป็นการสื่อสารความหมายด้วยอุดมการณ์ชนชั้นที่ถูกพรางตากลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้เป็นสามัญสำนึกเสมือนกับเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นการครอบงำที่ยากจะเห็นที่เป็นการครอบงำเชิงสัญญา ดังนั้น การกำหนดความหมายหรือการเข้ารหัสเป็นผลมาจากการที่ชนชั้นบางชนชั้นมีอำนาจที่เหนือกว่า อำนาจที่เหนือกว่าเป็นผลมาจากการสั่งสมและแปลงรูปทุน ที่ไม่ใช่ทุนเงินทองหรือทุนเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องใช้ทุนทั้ง 4 ประเภทคือ ทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม ทุนสังคม เพื่อนำไปสู่ทุนสูงสุดคือ “ทุนสัญลักษณ์” และท้ายที่สุดก็จะย้อนกลับไปสู่การแปลงรูปเป็นทุนเศรษฐกิจอีกครั้งหนึ่ง

สิ่งหนึ่งที่อยู่เบื้องหลังจากความหมายแห่งความเป็นกีฬาของมวลชนที่ใคร ๆ ก็เล่น หรือชมได้ก็คือ มายาคติที่เชิดชูความเสมอภาคของสังคมไทยที่เชื่อว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มายาคติเกี่ยวกับความเสมอภาคดังกล่าวปฏิเสธไม่ได้ว่าเกิดขึ้นจากกลไกทางสังคมต่าง ๆ เช่น โรงเรียน การเมือง โดยเฉพาะกลไกที่ทำหน้าที่ด้านข้อมูลข่าวสารโดยตรงอย่างสื่อมวลชน และในกลุ่มคนที่ทำงานอยู่ในสถาบันสื่อมวลชนนี้ก็คือชนชั้นกลางนั่นเอง กล่าวได้ว่ากลไกเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการกำหนดความหมายแล้วเผยแพร่สู่การรับรู้ของคนในสังคม โดยที่กลไกในรูปของสถาบันต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นส่วนสำคัญในการประกอบสร้างมายาคติเกี่ยวกับความหมายของฟุตบอลที่ถูกต้อง หรือที่ควรจะเป็น

เห็นได้ว่าการรับรู้ความหมายฟุตบอลที่เป็นกีฬาของมวลชนนั้น แท้จริงแล้วเป็นการเข้ารหัสสร้างความหมายจากกลุ่มชนชั้นกลางที่ผ่านการผลิตซ้ำมาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นความหมายที่รับรู้และยอมรับกันในสามัญสำนึกหรือ “เป็นธรรมชาติ” โดยไม่เฉลียวใจตั้งคำถามถึงกลไกเบื้องหลัง เช่น ใครเป็นผู้กำหนดและมีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงกติกาฟุตบอล มาตรฐานของสนามฟุตบอลใครเป็นผู้กำหนด ใครสร้างสรรคเสื้อผ้าของนักกีฬา หรือถ้อยคำเชิงวาทกรรมที่ว่าทุกคนเท่าเทียมกันในสนามฟุตบอลในทำนองเดียวกันกับทุกคนเท่าเทียมกันต่อหน้ากฎหมาย เป็นต้น ตัวอย่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการครอบงำของชนชั้นกลางที่ยังดำรงอยู่อย่างไม่สิ้นสุดสอดคล้องกับที่บูร์ดิเยอกล่าวถึงในเชิงการควบคุมอำนาจทางวัฒนธรรม โดยชนชั้นที่เหนือกว่าในลักษณะของ “ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์” (symbolic violence) คือเป็นความรุนแรงที่ไม่มีใครตระหนักถึง ไม่ปรากฏทางกายภาพ เพราะเป็นการควบคุมความคาดหวัง ความเชื่อฟัง การยอมรับ และการเอาเปรียบอย่างละมุนละม่อม ผลที่เกิดขึ้นก็คือ สังคมเกิดการตีความและรับรู้ในแง่ของการยอมรับอำนาจแบบชนชั้นกลางที่เป็นใหญ่ และจะไม่ต่อต้านอันเนื่องมาจากการยอมรับในความไม่เท่าเทียมกันของอำนาจระหว่างชนชั้นแล้ว

4. แตกต่างใน “ลักษณะ” (in kind) หรือแตกต่าง “ในระดับ” (in degree)

จากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ฟุตบอลในสังคมไทย เห็นได้ว่า ในยุคแรกเริ่มของฟุตบอลในสังคมนั้น (ยุคราชสำนัก) การเล่นและการชมฟุตบอลจะจำกัดเพียงแต่ในกลุ่มชนชั้นสูงที่เล่นและชมกันในพระราชวัง ซึ่งชนชั้นอื่นไม่สามารถเล่นและชมได้ เพราะฟุตบอลเปรียบได้ตั้ง “ของสูง” ที่สามัญชนคนธรรมดาไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากสังคมในยุคนี้เป็นสังคมศักดินาที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นสมมติเทพที่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินต่างต้องน้อมรับ ความแตกต่างทางชนชั้นในฟุตบอลในยุคนี้จึงเห็นได้ชัดเจน มีการสร้างความแตกต่างทางชนชั้น (distinction) ในลักษณะ

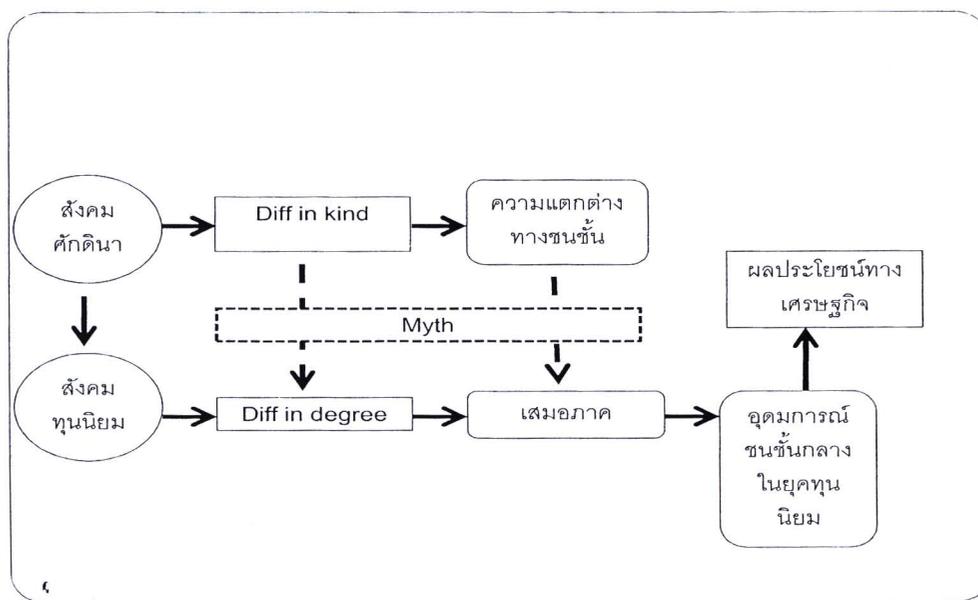
“ประเภท” (in kind) ของการบริโภค กล่าวคือ กษัตริย์เล่น คนอื่นห้ามเล่น (ชนชั้นสูงเล่นหรือชมฟุตบอล ส่วนชนชั้นอื่นก็ไปเล่นหรือชมกีฬา/การละเล่นอื่น ๆ เช่น มวย ชนไก่ ละครก๊อ เป็นต้น)

ล่องเข้ามาสู่ยุคที่สามหรือยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม ความแตกต่างทางชนชั้นในฟุตบอลจะไม่ได้ปรากฏในลักษณะ “ประเภท” เหมือนสังคมยุคอดีต หากจะมาแตกต่างกันที่ “ระดับ” ของการบริโภคมากกว่า เนื่องจากในสังคมปัจจุบันได้คลี่คลายมาเป็นสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรม ทำให้การบริโภคเป็นไปอย่างง่ายดาย และเสมอภาค คนทุกกลุ่ม ทุกชนชั้นสามารถเข้ามาบริโภคฟุตบอลได้เหมือน ๆ กัน (in kind) อย่างไรก็ตามภายใต้การบริโภคฟุตบอลที่ดูเหมือนจะเสมอภาค ก็ยังคงมีความแตกต่างที่แฝงอยู่ในการบริโภคในชีวิตประจำวันของคนไทย โดยชนชั้นที่แตกต่างกันจะมีลักษณะของการบริโภคที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งความแตกต่างในเชิง “ระดับ” (in degree) ของการบริโภคฟุตบอลที่ว่าเป็นทั้งเครื่องบ่งชี้และอํารักษาช่องว่างทางชนชั้นเอาไว้

การบริโภคฟุตบอล ชอนเร้นความแตกต่างระหว่างชนชั้นในการบริโภคที่ไม่เท่ากัน นอกจากนั้นการสร้างและอํารักษาชนชั้นผ่านการบริโภคที่ถูกทำราวกับว่าเหมือน ๆ กัน เช่น เล่นได้เหมือนกัน ชมได้เหมือนกัน ซึ่งมันก็ยังมีความแตกต่างเกิดขึ้นอยู่ในลักษณะ “ระดับ” ของการบริโภค เช่น การเข้าถึงมาก – น้อย ปริมาณที่มีมากหรือน้อย คุณภาพของการบริโภค (ปริมาณของช่องทางให้เลือก) การที่มีชนชั้นในฟุตบอลถูกทำให้ไม่มีชนชั้นเลย ฟุตบอลทำให้ทุกคนเท่าเทียมกัน สามารถบริโภคได้เหมือนกัน ท้ายที่สุดก็เป็นการทำให้กลายเป็นผู้ซื้อ ผู้ใช้ ผู้จ่าย ผู้เสพ ผู้บริโภคที่เป็นไปเพื่อตอบสนองทุนนิยมที่เน้นการบริโภคอย่างไม่สิ้นสุด

เห็นได้ว่าการบริโภคฟุตบอลจะมีความเป็นชนชั้นกำกับอยู่ ซึ่งก็สอดคล้องกับงานของนิภาพรรณ สุขศิริ (2540) ที่พบว่า แบบแผนการดูแลสุขภาพจะเป็นไปตามชนชั้น ซึ่งเป็นความหมายที่รับรู้และปฏิบัติกัน ซึ่งเป็นกระบวนการรักษาโครงสร้างชนชั้นทางสุขภาพเอาไว้เหมือนเดิม นั่นอาจสรุปได้ว่าในทุก ๆ การบริโภคจะเป็นส่วนหนึ่งการอํารักษาโครงสร้างทางชนชั้นในสังคมไทยเอาไว้นั่นเอง

นั่นหมายความว่า ภายใต้ความคิดที่ว่า ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการที่จะเลือกเล่นหรือชมฟุตบอลกันได้อย่างเท่าเทียมเสมอกัน มันก็แฝงเร้นชนชั้นเอาไว้อย่างแนบเนียน ซึ่งก็สอดคล้องกับตรรกะของสังคมบริโภคก็คือการพยายามจะทำให้ทุกคนในสังคมได้เสพสินค้าทางวัฒนธรรม (รวมทั้งฟุตบอล) ได้อย่างเท่าเทียมทั่วถึงในเชิงปริมาณ (quantitatively / in kind) แต่สิ่งที่มันซ่อนเร้นไว้ก็คือ ถึงจะมีสินค้าให้บริโภคอย่างเท่าเทียมกัน แต่ความแตกต่างก็ยังคงสืบทอดเอาไว้ในเชิงคุณภาพ (qualitatively / in degree) นั่นเอง ดังภาพ

ภาพที่ 12 : ความสัมพันธ์ของการบริโภคฟุตบอลที่มีความแตกต่างในเชิง “ระดับ”

5. จากการพิสูจน์แล้วว่า “ชนชั้น” นั้นมีอยู่จริง แล้วการศึกษาชนชั้นในครั้งนี้มันนำไปสู่อะไร?

งานนี้ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าชนชั้นเข้ามากำหนดฟุตบอลได้จริง คำถามต่อไปคือ แล้วจะส่งผลกระทบต่อผู้คนและสังคม คำตอบประการแรกก็คือ ถ้าชนชั้นเข้ามากำหนดการบริโภคฟุตบอลแล้ว ต่อไปเวลาที่เปลี่ยนบริบทหรือสถานการณ์ไปเป็นอย่างอื่น ผู้คนที่มี “แว่น” แห่งชนชั้นติดตัวอยู่ก็จะใช้ความเป็นชนชั้นของตนเองนี้ในการมองโลก ซึ่งก็คือมันได้เข้ามาบังคับ/กำหนดวิธีคิดและวิธีปฏิบัติอยู่เหมือนเดิม

โดยทั่วไปแล้วกีฬาที่มีสถานะเป็นความบันเทิง หรือเป็นช่วงเวลาว่าง (leisure) จากวิถีชีวิตปกติประจำวันที่เกี่ยวข้องกับการทำงานหรือเรียนหนังสือ ซึ่งมีติของชนชั้นจะอยู่ในชีวิตแห่งการทำงาน (work life) ส่วนเรื่องว่าง ๆ น่าจะปลอดจากการควบคุมรหัสทางสังคม/เศรษฐกิจ/วัฒนธรรมจากเดิมที่มาร์กซ บอกว่าการครอบงำจะอยู่ที่ทำงาน แต่งานการศึกษาครั้งนี้ พิสูจน์ให้เห็นว่า แม้แต่ในช่วงเวลาว่างก็เป็นพื้นที่ที่ถูกครอบงำด้วยเช่นกัน นั่นหมายความว่า “ฟุตบอล” เป็นพื้นที่ที่จำลองหรือย่อส่วนโครงสร้างสังคมในระดับมหภาคเอาไว้ในพื้นที่ย่อยพื้นที่หนึ่งในสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นฟุตบอลเป็นพื้นที่หนึ่งของการลงรหัสหรือเป็นแหล่งผลิตและผลิตซ้ำมิติทางชนชั้นได้อย่างแนบเนียนเพื่อสร้างผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากชนชั้นที่เหนือกว่าในระบบทุนนิยม จนกล่าวได้ว่าทุกวันนี้ “ทุกพื้นที่ที่มีการครอบงำจากทุนนิยมทั้งสิ้น”

ประการที่สอง แล้วชนชั้นในฟุตบอลที่มีอยู่นั้น ทำไมถึงถูกทำให้เหมือนราวกับว่าไม่มี จากคำถามที่ว่านี้อาจนำไปสู่คำตอบที่ว่า เป็นหนึ่งในกระบวนการที่รักษาสังคมให้มีเสถียรภาพ ภายใต้ชนชั้นที่ไม่เท่ากันในสังคม ด้วยวิธีการที่แนบเนียนชอบธรรมผ่านมิติวัฒนธรรมที่นุ่มนวล ไม่รุนแรง เพื่อป้องกันความขัดแย้งด้านอื่นๆ ระหว่างชนชั้นที่มีอยู่นั้นรุนแรงบานปลายยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ผู้คนชนชั้นล่างอาจตระหนักดีอยู่แล้วว่าในมิติทางเศรษฐกิจ (เรื่องกินอยู่ปากท้องต่างๆ) เขาตกเป็นรองชนชั้นอื่นๆ ที่เหนือกว่าอยู่แล้ว แต่ในมิติฟุตบอลพวกเขาสามารถทัดเทียมหรือเหนือกว่ากลุ่มชนชั้นอื่น ๆ (ในแง่นี้อาจมองว่าเป็นการเลื่อนชนชั้นในอุดมคติ) เพื่อเป็นส่วนเสี้ยวหนึ่งที่ช่วยหล่อเลี้ยงปลอบประโลมใจ อย่างไรก็ตาม เราคงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ฟุตบอลจึงยังคงเป็นพื้นที่แห่งการตอกย้ำ ผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมกันของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม โดยดวงตาว่าได้เข้ามาแทรกแซงปรับเปลี่ยนแล้ว เพราะมันทำให้คน (บางคน) ได้มี “โอกาส” ที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง

ประการที่สาม สืบเนื่องจากประการที่ 2 การที่มีชนชั้นในฟุตบอลถูกทำให้ไม่มีชนชั้นเลย ฟุตบอลทำให้ทุกคนเท่าเทียมกัน สามารถบริโภคได้เหมือนกัน ทำยที่สุดก็เป็นการทำให้กลายเป็นผู้ซื้อ ผู้ใช้ ผู้จ่าย ผู้เสพ ผู้บริโภคที่เป็นไปเพื่อตอบสนองทุนนิยมที่เน้นการบริโภคอย่างไม่สิ้นสุด

ด้วยสภาพระบบสังคมทุนนิยมในปัจจุบัน ชนชั้นกลางกลายเป็นกลุ่มชนชั้นหลักของสังคมที่ขับเคลื่อนระบบด้วยการทำงานและการบริโภค การตกอยู่ภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยมของชนชั้นกลางไม่ได้เกิดแต่ในพื้นที่ของการทำงานเท่านั้น แต่ในพื้นที่ของเวลาว่าง อุดมการณ์ทุนนิยมก็ยังได้รับการติดตั้งและผลิตซ้ำตลอดเวลาผ่านวาทกรรมทางสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร สื่อใหม่ ๆ อย่างอินเทอร์เน็ต หรือการใช้ชีวิตของผู้คน เพื่อให้ชนชั้นกลางสามารถบริโภคสินค้าต่าง ๆ ไปได้เรื่อย ๆ ที่สอดคล้องกับระบบทุนนิยมที่มีการผลิตสินค้าออกมาอย่างล้นเกิน ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจสำหรับแบบแผนการบริโภคฟุตบอลของชนชั้นกลางจะเป็นไปในทิศทางและรูปแบบที่คล้าย ๆ กัน ดัง เช่น ปรากฏการณ์เป็นแฟนฟุตบอล หรือการพักผ่อนในวันว่างด้วยการการไปชมฟุตบอลกับเพื่อนที่ร้านอาหาร ผับ ฮอลล์ต่าง ๆ

ประการที่สี่ ในขณะที่ผู้คนบางชนชั้นในสังคมอาจไม่มีความสุขกับสังคมแบบทุนนิยมมากนัก เพราะมีความแตกต่างและไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ในขณะที่วัฒนธรรมฟุตบอลทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมกลุ่มชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม โดยพรางตาซ้อนข้อเท็จจริงเอาไว้ ทำให้พวกเขาสามารถมีพื้นที่แห่งความสนุกสนานทั้งในโลกแห่งความเป็นจริงและโลกแห่งความฝันได้

การลดรูปปัญหาชนชั้นให้เป็นเรื่องเชิงเทคนิคและการทำให้มีพื้นที่ที่ “ปลอดภัยและปราศจาก” เรื่องชนชั้น เพื่อบรรเทาความขัดแย้งในบริมณฑลอื่น ๆ โดยเฉพาะมิติเศรษฐกิจที่เป็นปัญหาสำคัญที่สุดของชนชั้นล่าง

ทั้งนี้ผู้คนชนชั้นล่างอาจตระหนักดีอยู่แล้วว่าในมิติทางเศรษฐกิจ (เรื่องกินอยู่ปากท้องต่าง ๆ) เขาตกเป็นรองชนชั้นอื่น ๆ ที่เหนือกว่าอยู่แล้ว แต่ในมิติฟุตบอลพวกเขาสามารถทัดเทียมหรือเหนือกว่ากลุ่มชนชั้นอื่น ๆ เช่น คนรวยก็ไม่ใช่จะเล่นบอลเก่งเหมือนเรา มีสองมือ สองเท้าเท่ากัน ในแง่นี้อาจมองว่าเป็น “สังคมที่ปราศจากชนชั้นในอุดมคติ” เพื่อเป็นส่วนเล็กๆหนึ่งที่ช่วยหล่อเลี้ยงปลอบประโลมใจ หรือการ “สมานฉันท์ในจินตนาการ” นั่นเอง

ประการที่ห้า งานชิ้นนี้เปิดให้เห็นว่า ในฟุตบอลนั้นมีชนชั้นอย่างแน่นอน และเป็นสังคมที่มีการจัดลำดับทางชนชั้นเอาไว้เป็นอย่างดี จริงอยู่มีการขยับเลื่อนชนชั้นให้เห็นอยู่บ้าง แต่นั่นก็เป็นเพียงม่านมายาของทุนนิยมเท่านั้นที่ทำให้กรณี “ยกเว้น” เป็นเรื่องที่รับรู้กัน “ทั่วไป” อย่างไรก็ตามข้อค้นพบเหล่านี้ก็นำไปใช้เป็นความรู้ในการเปลี่ยนแปลง เช่น ชนชั้นล่างที่ต้องตกอยู่ในการกำหนดของชนชั้นกลาง / ชนชั้นนายทุน พวกเขาสามารถต่อสู้ได้มากกว่านี้หรือไม่ โดยการนำเอาสิ่งที่ตนมี เช่น ทุนวัฒนธรรม (เช่น ความสามารถในการเล่นฟุตบอล ร่างกายที่แข็งแรง) หรืออาจใช้อำนาจที่เกิดจาก “การผนึกแน่นของความเป็นกลุ่ม” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ต่อรองกับอุดมการณ์ชนชั้น อันเป็นอุดมการณ์ที่ทำให้ชนชั้นล่างต่ำต้อยด้อยค่าที่สุด โดยชนชั้นกลางอยู่ตรงกลาง และชนชั้นสูงอยู่ส่วนยอดในรูปของปิรามิด ให้เกิดสถานภาพ ศักดิ์ศรี และการยอมรับว่าเป็นกลุ่มชนชั้นที่มีคุณค่าในสังคมและนำไปสู่การจัดลำดับใหม่ของโครงสร้างชนชั้นทางสังคมจากรูปแบบปิรามิดให้เปลี่ยนแปลงสู่รูปแบบแนวระนาบเดียวกัน

จากการอภิปรายผลทั้ง 5 ประเด็นดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยพบว่า ความเป็นชนชั้นยังคงดำรงรักษาเอาไว้อย่างต่อเนื่อง และขยายยิ่งขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน นับแต่อดีตกาลเป็นต้นมาในสังคมจะมีชนชั้นอันเนื่องมาจากความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรหรือทุน ชนชั้นใดเข้าถึงก่อน ชนชั้นนั้นมีอำนาจ ชนชั้นที่มีอำนาจก็เป็นชนชั้นที่อยู่เหนือกลุ่มชนชั้นอื่น

ชนชั้นก่อให้เกิดการครอบงำและเอารัดเอาเปรียบผ่านการใช้อำนาจในลักษณะจากบนลงล่าง เช่น การสั่งการ ซึ่งการครอบงำนี้จะก่อให้เกิดปัญหาเรื่องมาตรฐานเดียว มาตรฐานเดียวที่กลายเป็นปัญหาก็คือเนื่องจากว่าสังคมเป็นเรื่องใหญ่และซับซ้อน ความพยายามที่จะกำกับควบคุมให้เกิดมาตรฐานอันหนึ่งอันใด จะสัมพันธ์กับผู้ใช้อำนาจ ชนชั้นใดที่มีอำนาจ ชนชั้นนั้นก็จะเป็นผู้กำหนดมาตรฐานขึ้นมา และจะทำให้สิ่งที่แตกต่างไปจากมาตรฐานนั้นเป็นเรื่องของการ “ไม่ได้มาตรฐาน” การมีมาตรฐานจึงทำให้กลุ่มชนชั้นที่ไม่ใช่ผู้เป็นเจ้าของมาตรฐานอื่น ๆ กลายเป็นกลุ่มด้อยค่าไร้ความหมาย

เมื่อกลุ่มชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งมีอำนาจในทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเริ่มกำหนดบังคับให้กลุ่มอื่นต้องยอมรับและใช้มาตรฐานทางวัฒนธรรมของตน ปัญหาที่เกิดขึ้นจะเป็นเรื่องของการครอบงำ ต่อสู้ช่วงชิง และกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้น เมื่อสังคมมีชนชั้น

ชนชั้นที่มีอำนาจย่อมครอบงำชนชั้นที่ไม่มีอำนาจ ดังนั้น ความหลากหลายในสังคม (ไม่มีมาตรฐานเดียว) หรือทางเลือกต่าง ๆ จึงช่วยไม่ให้เกิดการครอบงำเป็นไปอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

นอกจากนั้นมีความจำเป็นที่ต้องสลายความคิดการจัด “ลำดับ” ทางชนชั้น (ที่ฝังไว้ด้วยการเรียงลำดับสูง-ต่ำ) ออกไปให้ได้ สร้างคุณค่าของชนชั้นต่าง ๆ ให้ใกล้เคียงกัน และสร้างการยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งความแตกต่างหลากหลายนี้จะเป็พื้นฐานของ “ความมั่นคง” ในสังคม

ในเรื่องการสื่อสารกับชนชั้นนั้น จะใช้การสื่อสารเข้าไปช่วยจัดการกับชนชั้นหรือความไม่เท่าเทียมได้อย่างไร ประการแรกต้องทำให้เกิดอำนาจที่เท่าเทียมกันมากขึ้นในการที่ผู้ส่งสารกับผู้รับสาร หาวิธีการเพิ่มพลังให้กับผู้รับสาร หรือให้ผู้รับสารได้มีโอกาสพลิกกับเป็นผู้ส่งสาร/ผู้เข้ารหัสความหมายบ้าง ทั้งนี้ก็ด้วยการเสริมอำนาจให้กับฝั่งผู้ที่มีอำนาจน้อย เช่น การเพิ่มทุนทั้ง 4 ให้มากขึ้น เช่น เพิ่มความรู้ สร้างเครือข่าย และการสร้างการยอมรับ และในอีกประการหนึ่งคือการตั้งองค์กร กลุ่มสมาคม ที่เป็นการสร้างเครือข่ายอย่างแท้จริง รวมพลังกันในฐานะกลุ่มก้อน หรือสร้างเป็นองค์กรให้กับผู้เสียเปรียบ เช่น นักฟุตบอล ผู้ดูแลที่โดนเอาเปรียบ อย่างไรก็ตาม ต้องทำให้การรวมตัวมีความเข้มแข็งมีพลังมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะประเด็นสำคัญที่น่าจะได้รับการพิจารณาในโอกาสการศึกษาครั้งต่อไปคือ

1. ศึกษาประเด็นการเลื่อนชนชั้นผ่านฟุตบอลในช่วงชั้นเดียวกันคือจากกลางล่างสู่กลางหรือจากกลางสู่กลางสูง
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนักการเมือง/ระบบธุรกิจการเมืองกับฟุตบอล
3. ศึกษาวิถีชีวิต ความคิด และการรับรู้ความหมายฟุตบอลของกลุ่มแฟนฟุตบอลที่มีพฤติกรรมความรุนแรงในรูปแบบ “อันธพาลลูกหนัง”
4. ศึกษาประเด็นชนชั้นกับการบริโภควัฒนธรรมในรูปแบบอื่น ๆ